

”Koettiin olevamme se perhe..”

Ehjä Perhe – Vankiperheiden
vertaisryhmätoiminnan arviointi

Tarja Sassi & Petra Huhtimo

”Koettiin olevamme se perhe...”

Ehjä Perhe – Vankiperheiden
vertaisryhmätoiminnan arviointi

Tarja Sassi & Petra Huhtimo

KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖ
Monisteita 1/2009

ISBN 978-952-67170-4-3 (nid.)

ISBN 978-952-67170-5-0 (PDF)

© Kriminaalihuollon tukisäätiö 2009

www.krit.fi

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	3
1.1 Ehjä Perhe – kehittämisprojekti	3
1.2 Arvioinnin toteuttaminen ja aikataulu	4
2 ARVIOINNIN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Arvioinnin tavoitteet	7
3 ARVIOINNIN ETENEMINEN	8
3.1 Arvioinnin prosessinomaisuus.....	8
3.2 Aineiston keruu.....	8
3.3 Haastattelujen viisi vaihetta.....	8
3.4 Aineiston analyysi.....	12
4 ASIAKASHAASTATTELUISTA NOUSEVAT TEEMAT	13
4.1 Vertaistuki.....	13
4.2 Perheen merkitys.....	17
4.3 Suhde lapseen.....	22
4.4 Kehittämisideat.....	27
5 PÄÄTTÄJÄTASON NÄKEMYKSIÄ JA VISIOINTIA.....	36
6 YHTEENVETO.....	40
6.1 Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan arvioinnin merkitys	40
6.2 Vankiperhetyöhön liittyviä haasteita.....	42
6.3 Johtopäätökset.....	43
6.4 Kehittämisehdotukset.....	45
6.5 Lopuksi.....	46
LÄHTEET.....	48
Liite 1: Vertaisryhmätoimintamalli.....	49
Liite 2: Vertaisryhmien teemat.....	50

TIIVISTELMÄ

Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä Perhe – kehittämisprojektin vertaisryhmätoiminnan arvioinnin tavoitteena oli arvioida vertaisryhmätoimintaan osallistuneiden perheiden näkemyksiä ryhmätoiminnan toimivuudesta ja sen kehittämistarpeista. Arvioinnissa sovellettiin BIKVA – arviointimallia. Arvioinnista vastasivat hankkeen projektikoordinaattori ja projektityöntekijä. Koko arvioinnin ajan työtä ohjasi kehittämisspäällikkö Stina Höggnappa, Helsingin sosiaalivirastosta.

BIKVA- arviointi toi vankiperheille kohdennettujen palveluiden kehittämiseen mukaan aidon asiakasosallisuuden ja toteutukselle todellisen asiakaslähtöisyyden. Asiakkaiden – tässä tapauksessa vertaisryhmätoimintaan osallistuneiden perheiden – näkemykset saatiin perheiden parissa työskentelevien, asiantuntijatahojen ja luottamus henkilöiden käyttöön palveluiden kehittämisen työvälineeksi. Portaittain etenevä arviointi asiakkaalta työntekijälle ja edelleen asiantuntijatahoille sekä päätöksentekijöille tuotti monikerroksisen näkemyksen kehittämistyölle.

BIKVA- arvioinnin kautta saadun palautteen mukaan *vankiperheiden vertaisryhmätoiminta koettiin motivoivaksi ja toimivaksi malliksi kaikkien tasojen haastatteluissa*. Arviointi nosti esille arjen työskentelyssä esiintyviä asiakkaalle tärkeitä käytännön asioita, henkilöstöön liittyviä näkökulmia ja samalla myös palveluiden kehittämisasioita. *Keskeisimpänä teemana vertaisryhmien arvioinnissa perheet korostivat vertaisryhmien merkitystä oman ja perheenä jaksamisen kannalta. Myös muut haastatellut tahot näkivät vertaistyön tärkeänä, mutta osin liian vähäisenä osa-alueena vankiperhetyössä. Arvioinnin kannalta yllättävä, mutta positiivinen tieto oli kaikkien haastateltujen tasojen myönteinen näkemys koko perheelle suunnatun vertaisryhmätoiminnan hyödyllisyydestä.*

Perhetyöhön liittyvien palvelujen lisääminen vankien ja heidän perheidensä kanssa tehtävässä työssä välittyi kaikkien tasojen haastatteluissa. Lisäksi eri tahojen haastatteluissa oli esillä mm. *vankiperhetyön kokonaisvaltainen kehittäminen ja koordinointi, moniammatillinen muurin molemmin puolin toteutuva verkostoyhteistyö, vankiperhetyöhön liittyvän tiedon lisääminen koulutuksen kautta sekä uusien kohdennettujen palvelujen kehittäminen ja niistä tiedottaminen. Tärkeä esille noussut seikka oli myös perheiden uupuminen vapaudessa ja siellä perheelle tarvittavan tuen tarve.*

1 JOHDANTO

1.1 Ehjä Perhe -kehittämiprojekti

Kriminaalihuollon tukisäätiössä on kehitetty vankiperhetyötä vuodesta 2005. Vapautuvan tukiohjelman osahanke **Perheiden tuki –projekti** päättyi vuoden 2006 lopussa. Hankkeen päätavoitteena kartoitettiin ja rakennettiin vankeudesta vapautteen ulottuva perhetyön polku kymmenen vankiperheen kohdalla samalla, kun heidän kanssaan tehtiin perhetyötä vuosina 2005-2006. Projektissa kehitettiin yhteistyössä Vilppulan vankilan kanssa vangeille suunnattua vapautteen valmentavaa perheleiritoimintaa sekä tuettiin vertaisryhmätoiminnan kehittymistä myös leirien ulkopuolella. Leirien tuotokset liitettiin osaksi vankiloiden perhetyön käsikirjaa, jonka Rikosseuraamusvirasto aikanaan julkaissee.

Projektin työntekijät kokosivat projektissa tehdyn työn ja sen kokemukset ”Kun perhe lusii” -oppaaseen. Opas on kohdennettu vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville ja siinä käsitellään problematiikkaa, jota vankiperhe kohtaa matkallaan vankilasta vapauteen. Projektin toimesta perustettiin myös Naisten vertaistukiryhmä vankilaan joutuneiden läheisten tueksi. Ryhmän toiminta on jatkunut vuoden 2007 alusta vertaisohjaajien vetämänä.

Projektin perhetyön myötä nousi entistä selvemmin esille vertaistuksen tärkeys sekä lapsen jääminen huomiotta ja taustalle tehtäessä työtä perheen kanssa. Kriminaalihuollon tukisäätiön toukokuussa 2006 jättämään uuteen hankeideaan saatiin Raha-automaattiyhdistykseltä rahoitus vuosille 2007 – 2010. Ehjä Perhe - Vankiperheiden ehkäisevä ja kuntouttava vertaisryhmätoiminnan ja koulutuksen kehittämiprojekti aloitti toimintansa vuoden 2007 alussa. Sen päämääränä on rakentaa kokonaisvaltainen perhetyön näkökulmasta rakentuva kuntoutusmalli sekä vankilassa olevalle vangille että hänen vapaudessa olevalle perheelleen.

Vankiperheiden vertaisryhmätoimintamalli

Ehjä Perhe -projektin tavoitteena on luoda teemoitettu vankiperheiden vertaisryhmätoimintamalli (liite 1), joka edistää vankeusrangaistusta suorittavan henkilön kykyä sopeutua takaisin perhe-elämään sekä siviiliin vapautumisen jälkeen. Tämän lisäksi tavoitteena on tarjota vapaudessa olevalle puolisolle ja lapsille välineitä työstää vankeusrangaistuksen perheelle tuomaa problematiikkaa sekä edistää perheen kykyä sopeutua muuttuneeseen tilan-

teeseen. Kuntoutusmallin rakentamisen lisäksi projektin tavoitteena on tuottaa vankiperheyden koulutuskokonaisuus rikosseuraamusalan ja sidosryhmien työntekijöille.

Vankiperheiden vertaisryhmätoimintamallissa huomioidaan koko perheen tuen tarve vanhemman suorittaessa ehdotonta vankeusrangaistusta. Vertaisryhmätoimintamalli on pilotoitu vuoden 2008 aikana suljetussa vankilassa ja avolaitoksessa, yhteistyövankiloina ovat toimineet Helsingin avovankilan Suomenlinnan osasto sekä Helsingin vankila. Piloteissa on ollut mukana kahdeksan vankiperhettä.

Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan tavoitteena on antaa lapselle mahdollisuus työstää vanhemman vankeusrangaistukseen liittyviä kokemuksia omassa vertaisryhmässään samanlaisia asioita kokeneiden lasten kanssa. Tämän lisäksi lapsille tarjoutuu mahdollisuus harjoitella kaikenlaisten tunteiden ilmaisemista ja sosiaalisia taitoja sekä löytää uudenlaisia selviytymiskeinoja leikkien ja pelien, roolileikkien, askartelujen, nukketatterin, piirtämisen, maalaamisen ja tunnetarinoiden avulla. Lisäksi leikit, hauskanpito ja mahdollisuus uusien ystävyysuhteiden solmimiseen ovat tärkeä osa ryhmää.

Naisten ryhmän tarkoituksena on auttaa äitejä tukemaan lasta hänen ryhmäprosessinsa aikana sekä saada itse vertaistukea toisilta naisilta. Vankilassa kokoontuvan miesten ryhmän tarkoituksena on tukea miehiä vanhemmuuden ja parisuhteen kysymyksissä sekä tarjota heille mahdollisuus vertaistuen saamiseen toisiltaan. Naisten ja miesten ryhmässä käsiteltävät teemat ovat rinnakkaisia lasten ryhmän teemojen kanssa, mikä auttaa vanhempia ymmärtämään ja käsittelemään vankeusasiaa myös lapsen näkökulmasta.

Teemoina (liite 2) ryhmissä ovat olleet: vankeuteen liittyvät asiat, päihteet, vanhemman näkökulma, tunteet, oma jaksaminen ja meidän perhe. Toiminta on kestoltaan 8 viikkoa, jonka aikana perheen tuen tarvetta kartoitetaan ja ohjataan tarvittaessa tukipalveluiden piiriin.

1.2 Arvioinnin toteuttaminen ja aikataulu

Ehjä Perhe – projektin vertaisryhmätoiminnan arviointi toteutettiin 8/2007 – 12/2008 välisenä aikana. Arviointi kokonaisuudessaan toteutettiin hankkeen omin voimin. Hankesuunnitelmassa sovitulla tavalla Ehjä Perhe – projektin työntekijät Tarja Sassi ja Petra Huhtimo vastasivat arvioinnin toteuttamisesta.

Arviointia on tukenut ja seurannut koko prosessin ajan Helsingin sosiaaliviraston kehittämispalveluista projektipäällikkö Stina Högnabba. Arvioinnissa ja työn tukena ovat lisäksi muu hankekohtainen raportointi, säännöllinen ohjausryhmätyöskentely sekä opiskelijoiden tekemät opinnäytetyöt. Arvioinnin toteutumisen ja saadun tiedon edellytys on ollut vertaisryhmätoimintaan osallistuneiden asiakkaiden, työntekijöiden, esimies sekä päättäjien osallistuminen arviointiprosessiin. Arviointimenetelmäksi valittiin BIKVA, koska se asiakaslähtöisellä luonteellaan sopi hankkeen tavoitteisiin, jossa tärkeänä on asiakaslähtöisyys ja asiakkaiden osallistaminen.

BIKVA tulee tanskan kielen sanoista, jotka käännettyinä tarkoittavat ”asiakkaiden osallisuus laadun varmistajana”. Mallin tavoitteena on saada asiakkaat mukaan arviointiin ja heillä on siinä keskeinen rooli. Ajatuksena on, että asiakkailla on oleellista tietoa, josta voi saada apua julkisen sektorin toiminnan kehittämiseen ja kohdentamiseen. BIKVA – mallissa tietoa kerätään pääsääntöisesti ryhmähaastattelujen avulla. (Krogstrup 2004, 7-11).

BIKVA– mallissa tavoitteena on ottaa asiakkaat mukaan arviointiin ja sitä kautta luoda yhteys asiakkaiden elämäntodellisuuden ja palvelujärjestelmän kehittämistoimenpiteiden välille. (Hänninen, Julkunen, Hirsikoski, Högnappa, Paananen, Romo & Thomasen, 2007, 12.). Sen lähtökohtana ovat asiakkaiden näkemykset palvelujen laadusta ja vaikuttavuudesta. Asiakkaiden näkemykset pyrkivät näin toimimaan muutosvoimana työn kehittämisessä. Mallissa korostetaan, että lähtökohtana on oppimisprosessi, joka auttaa eri toimijoiden yhteisen todellisuuden rakentumista ja vuorovaikutusta. Tavoitteena on, että asiakkaiden näkemyksiä pystyttäisiin integroimaan osaksi toimintojen kehittämistä, näin asiakkaiden näkemykset johtaisivat konkreettisiin toimenpiteisiin organisaation eri tasoilla. (Julkunen 2003, 7.)

BIKVA - haastatteluihin osallistuvilta pyydettiin suostumus sekä suullisesti että kirjallisesti. Suostumus kysyttiin osallistuvilta asiakkailta etukäteen ja kerrottiin BIKVASTA. Muiden tasojen haastateltavat kutsuttiin kirjallisesti ja tämän lisäksi lähetettiin tietoa vertaisryhmätoiminnasta sekä BIKVASTA. Asiakkaille ei järjestetty varsinaista palautetilaisuutta, mutta he saivat kutsun arviointiseminaariin. Arviointiraportin valmistuttua se lähetetään kaikille arviointihaastatteluihin ja arvioinnin seminaariin osallistuneille.

Taulukko 1. Arvioinnin eteneminen ja aikataulu

Aika	Aineiston keruu	Aineiston analyysi ja raportointi	Arviointikonsultaatio	Ulkopuolinen tuki
3/2007				BIKVA – työpaja/ Stakes
4/2007			Yhteistyöstä sopiminen	
5/2007				
6/2007				
7/2007				
8/2007		Arviointisuunnitelman tekoa	Arviointisuunnitelman läpikäymistä	
9/2007				
10/2007		Arviointisuunnitelman teko		
11/2007		Arviointisuunnitelman tekoa		
12/2007				
1/2008			Aikataulutusta	
2/2008	Haastattelutilaisuuksien valmistelu/ tiedotteiden lähetys + muu valmistelu			
3/2008	Haastattelutilaisuuksien valmistelu/ Haastattelurungot + kutsujen lähetys		Haastattelurunko	
4/2008	Haastattelutilaisuuksien valmistelu			
5/2008	Asiakashaastattelut sekä työntekijähaastattelut	Aineiston käsittely	Aineiston luokittelu	BIKVA – seminaari/ Stakes
6/2008		Aineiston käsittely		
7/2008		Aineiston käsittely		
8/2008			Tilannekatsaus ja aikataulutusta	
9/2008	Haastattelutilaisuuksien valmistelu; kutsujen lähetys			
10/2008	Haastattelutilaisuuksien valmistelu + asiakas ja työntekijä haastattelut	Aineiston käsittely sekä haastattelurunko		
11/2008	Johdon haastattelu ja päätösseminaariin vietävän palautteen jäsentäminen	Aineiston käsittely sekä materiaalin tuottaminen päättäjille	Tilannekatsaus ja seminaarin valmistelu	Järvi – hankkeen työpaja/ esittely
12/2008	Arvioinnin päätösseminaari ja palautteen vienti päättäjille	Aineiston käsittely ja raportointi		
1/2009		Aineiston käsittely ja raportointi -> raportin valmistuminen		
2/2009		Raportointi	Raportin tarkistus	
3/2009		Raportointi	Valmis raportti	

2 ARVIOINNIN LÄHTÖKOHDAT

1.2 Arvioinnin tavoitteet

Arviointikysymyksenä on: *Mitkä ovat vertaisryhmätoimintaan osallistuneiden perheiden näkemykset ryhmätoiminnan toimivuudesta ja kehittämistarpeista.*

Arvioinnin avulla on ollut tavoitteena saada tietoa siitä miten vankiperheet kokevat vertaisryhmätoiminnan. BIKVA – arviointi on osa projektin kokonais- ja prosessiarviointia. Samalla se toimii hankkeen kehittämisen työvälineenä. Asiakkaiden ryhmähaastatteluilla koottua aineistoa käytetään sekä BIKVA – arvioinnissa että kehittämisprosessin lähtökohtana. Asiakkaiden osallistamisella saadaan näkyviin ongelmakenttiä, joista kenttätöntekijät, johtajat ja poliittiset päättäjät eivät ole tietoisia. (Krogstrup, H. 2004, 8).

Arvioinnin toteuttaminen on perustunut seuraaviin näkökulmiin:

- Arvioinnin lähtökohta on *osallistava*; osallistumisen kautta asiakkaat voivat vaikuttaa kehittämistyöhön
- Arviointiin osallistuvat *asiakkaat, työntekijät, esimies ja päättäjät*
- Arviointi perustuu asiakaslähtöiseen lähestymistapaan
- Arviointi on *prosessinomaista*; arviointitietoa tuotetaan koko hankkeen ajan.
- Arviointitietoa kootaan laadullisesti

3 ARVIOINNIN ETENEMINEN

3.1. Arvioinnin prosessinomaisuus

Arviointiprosessissa asiakkaat arvioivat vankiperheiden vertaisryhmätoimintaa omien kokemusten perusteella. Asiakkailta saatu tieto koottiin ja esiteltiin kenttätyöntekijöille. Kenttätyöntekijät arvioivat asiakkailta saatua tietoa. Tarkoituksena oli ensisijaisesti pohtia työntekijöiden omaa toimintaa sekä sitä, miten he voivat huomioida palautetta omassa työssään. Kooste asiakkaiden ja työntekijöiden palautteista esiteltiin lähiesimiehille sekä vielä tämän jälkeen johtotasolle, jolloin johtotaso pohtii omassa ryhmässään syitä asiakkaiden ja työntekijöiden palautteisiin ja miettii miten he voivat omassa työssään näitä palautteita huomioida. BIKVA menetelmä on alhaalta ylöspäin – kehittämismalli, jossa tavoitteena on toimijoiden oppiminen ja kehittyminen. (Krogstrup, H. 2004, 13)

BIKVA – prosessista kirjoitettiin tämä raportti talven 2008 - 2009 aikana. Raporttia kirjoitettiin koko hankkeen voimin niin, että kummallakin hankkeen työntekijällä oli jaettu omat osiot, joita he työstivät koko prosessin aikana.

3.2 Aineiston keruu

BIKVASSA tiedonkeruu tapahtuu yleensä ryhmähaastattelujen avulla. Ryhmähaastatteluita voidaan järjestää useita ja niihin osallistuu 4-6 asiakasta. Ehjä Perhe -projektin arvioinnissa BIKVAN käyttö antoi lähtökohdat ja raamit arviointiprosessin etenemiselle. Aineistoa kerättiin ryhmähaastatteluin sekä yhdellä yksilöhaastattelulla.

3.3 Haastattelujen viisi vaihetta

Haastatteluihin osallistujat määräytyivät vertaisryhmätoimintaan osallistuneista asiakkaista ja heidän lähityöntekijöistään sekä esimiehistä. Pyrimme pitämään jokaisessa vaiheessa tasapainon niin, että haastateltavia olisi sekä kuntien sosiaalisektorilta että vankeinhoidosta. Tämän tarkoituksena oli edesauttaa vuorovaikutteisuutta.

Haastattelujen tasot ja niihin kutsutut edustajat on koottu seuraavaan taulukkoon:

1. VAIHE → 8.5.2008 ja 29.10.2008 sekä yksilöhaastattelu 30.10.2008 Asiakashaastattelut
2. VAIHE → 20.5.2008 sekä 4.11.2008 Kriminaalihuollon tukisäätiö Vankiloiden sosiaalityöntekijät ja erityisohjaajat Lapsiperheiden palvelujen sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät, Lasten sijaishoidon yksiköiden työntekijät
3. VAIHE → 6.11.2008 Kriminaalihuollon tukisäätiö Vankiloiden apulaisjohtajat, vankeinhoitoesimiehet Perhekeskusten päälliköt, Perheneuvolan johtajat, Perhekeskusten johtavat sosiaalityöntekijät, Lasten sijaishuollon esimiehet
4. VAIHE → 13.11.2008 Kriminaalihuollon tukisäätiö Vankiloiden johtajat, Rikosseuraamusvirasto Perhepalvelujohtaja, Perhekeskustoiminnan päällikkö
5. VAIHE → BIKVA tulosten esittelyseminaari 5.12.2008 Rikosseuraamusalan koulutuskeskus Aluevankiloiden johtajat, Rikosseuraamusviraston johtaja, Kaupungin sosiaalipalveluiden johtaja, Sosiaalilautakunta sekä jo aikaisemmin 1-4 vaiheen haastattelut tahot ja muut kutsutut henkilöt

Haastatteluihin saapuneiden tasojen edustus on koottu seuraavaan taulukkoon:

1. VAIHE → 8.5.2008 ja 29.10.2008 sekä yksilöhaastattelu 30.10.2008 Asiakashaastattelut
2. VAIHE → 20.5.2008 sekä 4.11.2008 Kriminaalihuollon tukisäätiö Lapsiperheiden palveluista kaksi sosiaalityöntekijää ja kaksi perhetyöntekijää, vankilan erityisohjaaja, nuorisoseman erikoissairaanhoitaja, kaksi omahoitajaa lasten sijoituspaikoista ja päihdehoitopaikan omahoitaja
3. VAIHE → 6.11.2008 Kriminaalihuollon tukisäätiö Vankilan apulaisjohtaja ja vankeinhoitoesimies, päihdehoitopaikan johtava sosiaalityöntekijä
4. VAIHE → 13.11.2008 Kriminaalihuollon tukisäätiö Etelä-Suomen aluevankila/ sijoittajayksikön erikoissuunnittelija, Rikosseuraamusviraston erityisasiantuntija
5. VAIHE → BIKVA tulosten esittelyseminaari 5.12.2008 Rikosseuraamusalan koulutuskeskus Rikosseuraamusviraston erityisasiantuntija, Sosiaalilautakunnan puheenjohtaja, Oikeusministeriön apulaisosastopäällikkö, Etelä-Suomen aluevankilan/ sijoittajayksikön erikoissuunnittelija sekä Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnanjohtaja

1. vaihe -> asiakkaat

Arviointi lähti liikkeelle vankiperheiden vertaisryhmätoimintaan vuonna 2008 osallistuneiden asiakkaiden haastatteluilla. Asiakkaita informoitiin arvioinnista vertaisryhmätoiminnan puolellavälissä ja heidät kutsuttiin suullisesti osallistumaan ryhmähaastatteluihin.

Ryhmäkoko haastatteluissa oli 2-3 henkilöä. Aikaa haastatteluihin varattiin kaksi tuntia/ haastattelu. Ryhmähaastatteluiden lisäksi tehtiin yksi yksilöhaastattelu. Haastattelut nauhoitettiin asiakkaiden luvalla ja aineisto litteroitiin. Asiakkaiden haastattelujen laajuutta voidaan kuvata litteroidun tekstin määrällä: yhteensä asiakasaineistoa kertyi 32 sivua. Tilaisuus päätettiin asiakkaiden terveisiin työntekijöille, esimiehille ja päättäjille.

2. vaihe -> työntekijät

Asiakkaiden tilaisuuksien jälkeen kutsuttiin koolle asiakkaiden lähityöntekijät heidän omista verkostoistaan. Heille lähetettiin henkilökohtaisesti kirjallinen kutsu haastattelutilaisuuteen. Tilaisuuksiin pääsi osallistumaan yhdeksän henkilöä; lapsiperheiden palvelujen kaksi sosiaalityöntekijää ja kaksi perhetyöntekijää, vankilan erityisohjaaja, nuorisoseuran erikoissairaanhoidtaja, kaksi lasten sijoituspaikkojen omahoitajaa sekä päihdehoitopaikan omahoitaja. Yhteensä työntekijäaineistoa kertyi 15 sivua.

Tilaisuuksissa esiteltiin asiakkailta kerätty aineisto ja kysyttiin; *Mitä ajattelette palautteesta? Mikä merkitys palautteella on omaan työhönne ja sen kehittämiseen? Kenelle tätä tietoa pitäisi viedä?* Ryhmissä pohdittiin asiakkaiden herättämiä ajatuksia sekä mietittiin miten näitä palautteita voisi huomioida omassa työssä ja mitä pitäisi kehittää. Tämän lisäksi ryhmässä mietittiin terveisiä, joita työntekijät haluaisivat lähettää esimies- ja päättäjätason keskusteluun.

3. vaihe -> lähiesimiehet

Kutsukirje lähityöntekijöiden esimiehille lähetettiin henkilökohtaisesti. Ennen haastattelutilaisuutta lähetettiin myös siihenastinen koottu aineisto. Tilaisuuteen pääsi osallistumaan kolme henkilöä; vankilan apulaisjohtaja ja vankeinhoitoesimies sekä päihdehoitopaikan johtava sosiaalityöntekijä. Lapsiperheiden palvelujen edustus puuttui kokonaan. Yhteensä lähiesimiesaineistoa kertyi yhdeksän sivua.

Tilaisuudessa esiteltiin asiakkailta kerätty aineisto ja kysyttiin; *Mitä ajattelette palautteesta? Mikä merkitys palautteella on omaan työhönne ja sen kehittämiseen? Kenelle tätä tietoa pitäisi viedä?* Haastattelussa pohdittiin asiakkaiden herättämiä ajatuksia sekä mietittiin miten näitä palautteita voisi huomioida omassa työssä ja mitä pitäisi kehittää. Tämän lisäksi ryhmässä mietittiin terveisiä, joita työntekijät haluaisivat lähettää johdon ja päättäjätason keskusteluun.

4. vaihe -> johto- ja asiantuntijataso

Kutsukirje johdon haastattelutilaisuuteen lähetettiin henkilökohtaisesti. Ennen haastattelutilaisuutta lähetettiin myös siihenastinen koottu aineisto. Tilaisuuteen pääsi osallistumaan kaksi henkilöä, Rikosseuraamusvirastosta erityisasiantuntija sekä Etelä – Suomen aluevankilan sijoittajayksikön erikoissuunnittelija. Koska varsinaista johdon edustusta ei saatu haas-

tattelutilaisuuteen paikalle, puhumme jatkossa tästä tahosta nimellä asiantuntijataso. Yhteensä tämän ryhmän aineistoa kertyi yhdeksän sivua.

Ryhmälle esiteltiin asiakkaiden ja työntekijöiden aineiston koonti ja pyydettiin pohtimaan mistä nämä näkemykset kertovat sekä miten näihin näkemyksiin voitaisiin vastata.

Tilaisuudessa esiteltiin asiakkailta kerätty aineisto ja kysyttiin; *Mitä ajattelette palautteesta? Mikä merkitys palautteella on omaan työhönne ja sen kehittämiseen? Kenelle tätä tietoa pitäisi viedä?* Ryhmässä pohdittiin asiakkaiden herättämiä ajatuksia sekä mietittiin miten näitä palautteita voisi huomioida omassa työssä ja mitä pitäisi kehittää. Tämän lisäksi ryhmässä mietittiin terveisiä päättäjätason keskusteluun.

5. vaihe -> päättäjät

Päättäjätaso toteutettiin seminaarin muodossa, johon päättäjät kutsuttiin osallistumaan päivän lopuksi paneelikeskusteluun. Kutsukirje seminaaripäivään ja paneeliin lähetettiin henkilökohtaisesti jokaiselle. Viikkoa ennen seminaaria heille lähetettiin vielä tiivistelmä aineistosta. Paneelikeskustelu oli BIKVA - prosessin viimeinen taso, jossa esiteltiin aiemmin haastatelluilta tasoilta koottu tieto päättäjätahoille.

Paneelikeskustelussa oli paikalla seuraava edustus: rikosseuraamusviraston erityisasiantuntija, sosiaalilautakunnan puheenjohtaja, oikeusministeriön apulaisosastopäällikkö, Etelä-Suomen aluevankilan/ sijoittajayksikön erikoissuunnittelija sekä Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnanjohtaja. Paneelikeskustelu oli merkityksellinen, sillä keskustelusta nousseen aineiston pohjalta työstettiin johtopäätöksiä oman työn kehittämiseen. Päättäjääineistoa kertyi yhteensä yhdeksän sivua.

Paneelikeskustelussa kukin osallistuja antoi kommentteja seuraaviin kysymyksiin; *Mitä nämä palautteet herättävät teissä? Mitä tästä ajattelette ja mitä esille nousseille asioille tulisi tehdä? Miten huomioitte palautteet oman organisaationne työn kehittämisessä?*

Seminaarin puheenjohtaja esitti myös seuraavia tarkentavia kysymyksiä paneeliin: Miten vertaistoimintaa koko perheelle voisi lisätä? Minkälaisia tukimuotoja koko perheelle vankeusrangaistus huomioiden on mahdollista kehittää? Miten turvata lapsen huomioiminen ja tuen saaminen toisen vanhemman suorittaessa vankeusrangaistusta? Mitkä mahdollisuudet on saada perhetyöntekijöitä vankiloihin ja mitä asialle aiotaan tehdä?

3.4 Aineiston analyysi

Asiakkaiden haastattelutilaisuuksissa aineistosta oli nostettavissa esille keskustelussa toistuvia teemoja. Arviointia jatkettiin arvioijien kesken. Aloitimme analysoinnin litteroimalla haastattelut sanatarkasti heti haastattelujen jälkeen. Kun asiakkaiden nauhoitettua aineistoa oli kuunneltu ja litteroituja tekstejä luettu, luetteloitiin aineistosta esille tulevia teemoja ja analyysi oli aineistolähtöistä. Kevään ja syksyn asiakashaastattelut täydensivät hyvin toisiinsa, joten ne päädyttiin käsittelemään yhtenä kokonaisuutena.

Robsonin (2001) mukaan käytännön arvioinnissa voi olla täysin riittävää luokitella aineistoluoden teemoja. Teemojen avulla yritetään selvittää, mitä aineisto kertoo arviointikysymysten näkökulmasta. Arvioijalla voi olla käytössään jossain tilanteissa vain yksi kvalitatiivinen aineisto, esimerkiksi sarja haastatteluja nauhoilla tai purettuina auki teksteinä. (Robson 2001, 176.)

BIKVASSA aineiston analyysi alkaa jo haastattelutilaisuuksissa. Arviointiaineiston keskeisin osa muodostui jokaisen tason litteroidusta haastatteluista, joita lähdettiin luokittelemaan luoden teemoja. Analysointitavaksi valitsimme teemoittelun.

4 ASIAKASHAASTATTELUISTA NOUSEVAT TEEMAT

Asiakashaastattelujen analyysistä nousi teemoittelun pohjalta neljä teemaa, jotka nostimme eri tasojen haastattelutilaisuuksiin. Näitä olivat: *vertaistuki, perheen merkitys, suhde lapseen ja kehittämisideat*. Seuraavaksi esitellään arviointisykleissä asiakkaiden, työntekijöiden, esimiesten ja johdon esille tuomia kokemuksia vankiperheiden vertaisryhmätoiminnasta sekä vankiperhetyön kehittämistarpeista.

Tämän jälkeen esitellään muita asiakashaastatteluista esille nousseita teemoja, jotka nousivat tärkeiksi puhuttaessa vertaisryhmätoiminnan merkityksestä yksilön ja perheen näkökulmasta. Näitä teemoja ovat: *Kohtaaminen, voimaantuminen, kasvu ja vaikutus*.

Wikipedian mukaan voimaantumisella (valtaistuminen, empowerment) tarkoitetaan ihmisten ja ihmisyhteisöjen kykyjen, mahdollisuuksien ja vaikutusvallan lisääntymistä. Voimaantumisessa korostuu oma sisäinen vahvistuminen ja se, että ihminen kokee olevansa sisäisesti vahva sekä tasapainossa itsensä ja ympäristönsä kanssa. Voimaantumisen seurauksena hän kykenee asettamaan ja saavuttamaan päämääriä, tuntee oman elämänsä olevan hallinnassa sekä itsetuntonsa parantuneen. Lisäksi hänen toiveikkuutensa tulevaisuutta kohtaan kasvaa. <http://fi.wikipedia.org/wiki/>

4.1 Vertaistuki

Asiakkaat

Keskeisimpinä asioina vertaistuen vaikutuksista asiakkaat nostivat haastatteluissa esille mm. seuraavaa:

- oli tärkeää saada puhua avoimesti ja turvallisesti perheasioistaan ja ”tyhjentää” päätään
- ryhmätoiminta tarjosi mahdollisuuden keskinäiseen kokemusten ja ajatusten vaihtoon mm. siitä kuinka perhe on vankeusajan kokenut
- ryhmä mahdollisti käytännön vinkkien vaihtamisen ja rohkaisi toimimaan käytännön asioissa
- ryhmän tuoma henkinen tuki oli merkityksellinen
- naisten ryhmässä nousi esille tyytyväisyys siitä, että miehillä on paikka, jossa voi puhua perheasioista
- naiset saivat olla ryhmässä ilman lapsia ja ottaa etäisyyttä arkeen sekä peilata omia kokemuksiaan toisten samassa tilanteessa olevien naisten kanssa
- hyväksi koettiin se, että lapsilla oli oma ryhmä, jossa he saattoivat vaihtaa kokemuksia

- ryhmä toi arkeen huumoria ja kokemuksen siitä, että en ole ainoa jolla elämässä on tällainen tilanne meneillään
- ryhmässä saattoi jakaa kaikkea koettua ja voimaantumaa siitä sekä saada uusia näkökulmia tulevaisuuteen

Vertaistuen palaute nousi varsinkin miesten haastatteluista ja he kokivat tärkeänä sen, että pääsi puhumaan avoimesti perheasioistaan, sai ”tyhjentää päätään” ja vaihtaa kokemuksiin, koska muuten niistä ei tule vankeusaikana puhuttua. Selleissä vieraillessa keskustelut liittyivät muihin asioihin kuin perhesuhteista puhumiseen ja miehet kokivat tärkeänä sen, että niistä asioista voi keskustella turvallisesti tutun porukan keskellä.

”Kyllä mukava niitä oli tuolla jutella, kun ei niitä muualla tuolla kerroksilla kukaan rupee kuuntelemaan tai kylässä sellissä rupee kellekkään mitään lapsiasioista puhumaan”

Miehet olivat myös yllättyneitä siitä, että kykenivät avautumaan ryhmässä ennalta odotettua paremmin. Ryhmäläiset näkivät tärkeänä keskinäisen kokemusten vaihtamisen, antoivat toisilleen käytännön vinkkejä ja rohkaisivat toinen toisiaan toimimaan käytännön asioissa. Toinen toisensa tukeminen ja erilaisten näkemysten tuominen siitä, miten perhe on vankeusajan kokenut, oli myös keskeistä ryhmän tuomaa antia. Lisäksi ryhmän tuoma henkinen tuki koettiin tärkeäksi.

Naisten haastattelusta nousi vahvasti esille tyytyväisyys siihen, että miehillä oli paikka, jossa perheasioita pohtia ääneen. Naiset pitivät tärkeänä myös sitä, että naisten ryhmässä sai olla ilman lapsia, ottaa etäisyyttä arjesta ja paneutua omaan olotilaan keskustellen toisten naisten kanssa kokemuksistaan.

Lasten oman ryhmätoiminnan merkitystä naiset pitivät suurena, koska siellä lapset näkivät toisia samassa tilanteessa olevia lapsia. Tärkeäksi asiaksi arjen keskellä naiset kokivat myös ryhmän huumorin merkityksen ja sen, että vaikeille asioille voi joskus myös nauraa. Lisäksi kokemus siitä, että en ole ainoa, jolla elämässä on tällainen tilanne meneillään, toi mahdollisuuden jakaa koettua ja voimaantumaa siitä.

Ryhmissä kerrottiin varsin avoimesti oman elämän ongelmakohtista ja asiakkaille oli ylipäänsä merkityksellistä kuulla muiden kohtaloita ja selviytymistarinoita. Toisten tarinoista sai voimaa ja uusia näkökulmia omaan tilanteeseensa. Asiakkaat myös antoivat vinkkejä ja

neuvoja toinen toisilleen ja saivat hyvänolon tunnetta siitä, kun pystyivät olemaan toisilleen avuksi. Ryhmissä vierailleet vertaistyöntekijät toivat toivon näköalaa omasta selviytymisestäään ja tietoisuutta siitä, että ryhmän päättymisen jälkeen on paikka jossa voi jatkaa jo alkunutta prosessia.

*”sitä tukea just siit toisten kokemusten kuulemisesta ja sitä et vaik on asiat näyt-
tänytkin omalla kohalla huonoilta niin sit ne onkin näyttäny paljon valosammalta se
on se kaikkein suurin tuki ollut ja ehkä nyt sekin on sit ollut et jos on sit pystynyt tu-
keen vaikka jotain toistakin niin sekin on periaatteessa ollut sellasta tukee itelleen”*

Työntekijät

Keskeisimpinä asioina vertaistuen vaikutuksista työntekijät nostivat haastatteluissa esille mm. seuraavaa:

- vertaisryhmätoiminnan malli on turvallinen ja strukturoitu sekä tarjoaa selkeän mallin käsitellä perheasioita koko perhe huomioiden
- vertaisryhmillä oli merkittävä vaikutus perheiden jaksamisessa ja ”voimaantumises-
sa”
- vertaisryhmät tarjosivat foorumin, jossa saa oikeutta omille ajatuksille sekä tunteille ja mahdollisuuden käsitellä häpeää sekä syyllisyyttä
- vertaisryhmätoiminta on edullista suhteessa perheisiin tehtävään yksilötyöhön
- vertaisryhmätoiminnan myötä oli mahdollista vähentää sosiaaliviraston perhetyötä joidenkin perheiden kohdalla
- vertaistuen mallin nähtiin toimivan niin avovankilan kuin myös suljetun vankilan vankiperheiden kohdalla
- ryhmätoiminnan nähtiin tuovan perheiden elämään toivon näkökulmaa

Työntekijät pitivät vertaistyon vaikutusta suurena perheiden jaksamisen kannalta. He arvelivat, että vertaisryhmät olivat hyvin voimaannuttavia kaikille perheenjäsenille. Keskusteluun nousi myös vertaisryhmien edullisuus, koska vertaisryhmässä yhdellä kertaa hyötyy monta perhettä ja siitä saatu hyötykin saattaa perheille olla suurempi.

”se on se vertaistuen voima, et ku puhutaan samoista asioista ja mä voisin kuvitella että tää mun asiakas on kokenut tän voimistavana koska hän ite sanoikin että hän on voimistunut ja vaikeita asioita käsiteltiin ja hän huomaa että hän on saanut voimia näistä tapaamisista, ku pystyy jakamaan ja toiset ymmärtää mistä puhutaan.”

Työntekijät kertoivat, että joillakin asiakkailta oli olo huomattavasti helpottunut ryhmäta-
paamisten myötä. He arvelivat tähän syyksi sen, että asiakkaan saadessa oikeutta omille

ajatuksilleen ja voidessa puhua avoimesti toisten kanssa kokemuksistaan on oma olotilakin helpottanut. Lisäksi asiakkaiden kokeman häpeän ja syyllisyyden jakamisen mahdollisuus nousi keskusteluissa tärkeänä esille.

”äiti koki tän vertaistuen ihan mielettömän hyvänä ja hän sanoi, koska on just vangin vaimo niin jää aivan yksin ja sitten hänen mies on ensimmäistä kertaa ainakin heidän avioliittonsa aikana istumassa ja että hän sano että hänelläkin hämmentynyt ja syyllinen olo”

Vankeinhoidon työntekijöiltä tuli palautetta myös vertaisryhmätoiminnan mallin turvallisuudesta ja siitä, että toiminta oli hyvin strukturoitua. Tämä helpotti byrokratian hoitamista erilaisiin lupa-asioihin liittyvissä kysymyksissä ja toi selkeän mallin käsitellä perheasioita koko perhe huomioiden. Tärkeä havainto oli myös se, että vertaistuen voitiin nähdä toimivan niin avo- kuin myös suljetun vankilan vankiperheiden kohdalla. Sosiaaliviraston puolella yhden perheen kohdalla voitiin perheeseen tehtävää työtä vähentää perheen ollessa mukana vertaisryhmätoiminnassa. Ryhmien nähtiin tuoneen yleisesti perheiden elämään toivon näkökulmaa, jota pidettiin hyvin tärkeänä.

Lähiesimiehet ja vankeinhoidon asiantuntijat

Keskeisimpinä asioina vertaistuen vaikutuksista lähiesimiehet ja asiantuntijat nostivat haastattelussa esille mm. seuraavaa:

- vertaistuki on merkityksellistä asiakkaille
- vertaistuki nähtiin tärkeänä väylänä vangin toimintaan osallistamisessa
- vertaisryhmä on tärkeä paikka, jossa voi vapaasti keskustella näkemyksistään ja ajatuksistaan
- vertaisryhmä tarjoaa mahdollisuuden saada ymmärrystä siviilissä olevan puolison näkökulmiin ja päinvastoin
- vertaistukea on vankeinhoidossa tarjolla osittain liian vähän ja esille nousi monia tilanteita, joissa sitä olisi tarvittu
- erityisesti puolisoitten vapaudessa arveltiin kaipaavan tämänkaltaista toimintaa, mutta myös vankilassa toiminta nähtiin tärkeänä

Esimiestasolla vertaistuki koettiin tärkeäksi varsinkin vapaudessa vankiperheiden kanssa työskentelevän työntekijän näkökulmasta. Vankilassa vertaistuen välittyminen näkyy myös viikonloppuna valvotuissa tapaamisissa, joissa tapaajat ovat jo selkeästi tutustuneet toisiinsa.

Vankeinhoidon asiantuntijatasolla vertaistuki nähtiin tärkeänä väylänä vankien toimintaan osallistamisessa sekä paikkana, jossa voi vapaasti keskustella näkemyksistään ja ajatuksistaan sekä saada ymmärrystä siviilissä olevan puolison näkökulmiin ja päinvastoin.

”mä mietin lähinnä tuohon vertaistukeen kun vaan itellä on jotenkin tuo vankien osallistaminen ja sehän tulee nimenomaan tällasessa vertaistuessa ja tällasessa ryhmässä et vangit saavat keskenään puhua ja vaihtaa kokemuksia ja mielipiteitä ja muuta niin sieltä tulee se (tuki, TS) joka jää vankeinhoidossa osittain vähän liian vähäiseksiin”

Siviilin puolella puolisoiden arveltiin kaipaavan juuri tämänkaltaista toimintaa. Vertaistukeen perustuvan toiminnan osuus vankeinhoidossa nähtiin osittain liian vähäisenä ja oman uran varrelta muisteltiin useita tilanteita joissa juuri tämänkaltaista ryhmätoimintaa olisi tarvittu.

”niin ja sit se et jos tämmösiä rupee hirveesti yksin miettiin sellissä niin siinä käy niin et se ”tiili puree” siinä vaiheessa sitten.. elikkä et kun on se paikka missä saa niitä toisten näkemyksiä niihin samoihin asioihin mitä sit kuitenkin itekkin ehkä pyörittelee mielessä ja on sit paikka jossa saa sanoo sen sit itekkin.. jos sä siellä kongilla meet kertomaan et mietin tuossa muuten että mitenköhän tämä nyt vaikuttaa perheeseeni niin siellä voi tulla vastaukseksi et pitäsköhän sun kuule vaihtaa osastoa..”

4.2 Perheen merkitys

Asiakkaat

Keskeisimpinä asioina perheen merkityksestä asiakkaat nostivat haastatteluissa esille mm. seuraavaa:

- koko perheen osallistuminen vertaisryhmätoimintaan koettiin merkityksellisenä ja kokemus yhteisestä prosessista loi yhteenkuuluvuuden tunnetta
- ryhmätoimintaan kuuluvat leirit toivat mahdollisuuden viettää aikaa lapsen ja perheen kanssa yhdessä ehkä pitkänkin ajanjakson jälkeen
- ryhmätoimintaan kuuluvat leirit mahdollistivat äideille lepoa isän ottaessa vastuuta lapsista
- prosessissa mukana olo nosti esille vaikeitakin asioita, joita perheet työstivät motivoituneesti ja johon turvallinen ympäristö tarjosi mahdollisuuden
- vertaisryhmissä saattoi myös käsitellä arkojakin asioita ja miettiä jatkopolkuja sekä ohjata perheitä muun tuen ja palveluiden piiriin

Koko perheen osallistuminen koettiin hyvänä ja toimivana asiana ja muutoksia vanhemmat pystyivät näkemään toisistaan ja lapsistaan. Asiakkaista tuntui hyvältä, että myös muillakin oli oma prosessi läpikäytävänä ja se toi perheelle yhteenkuuluvuuden tunnetta.

”uskon kyllä tosi vahvasti et me ollaan perhe jatkossakin et aika suuria vaikutuksia täl on sit kuitenkin ollut tulevaisuutta ajatellen”

Leirit olivat tärkeä osa toimintaa, koska silloin lasten kanssa olemiseen oli aikaa ja lapseen oli mahdollista tutustua ehkä pitkänkin ajan jälkeen uudestaan. Leikit ja touhuaminen yhdistivät perhettä leiriaikana ja lapset saivat tuntumaa isän kanssa olemiseen. Äideille tarjoutui myös mahdollisuus lepoon, kun isä otti vastuuta lasten hoidosta. Leireillä oli myös mahdollisuus puhua asioista eri tavalla, koska ei ollut kiire. Asiakkaiden motivaatio työstää asioita perheenä oli suuri ja aito.

”Kyllähän tällaiseen prosessiin voisi hyvinkin käyttää sen koko tuomion ajan. Kyllähän se, et ollaan kaikki tässä prosessissa, niin luo sellaista yhdenkuuluvuuden tunnetta myös sinne vankilaan, vaikka me ollaankin ryhmissä käyty eri aikaan, et Matti on käynyt omassaan ja me omassaan, koska sitten siinä on niinku te ihmiset, jotka ootte ollut linkkinä siinä, vaikka ikinä ei ole tyyliin terveisiä laitettu, mut on vaan sellaiset yhteiset ihmiset siinä”

Prosessissa mukana olo perheenä nostatti esille myös vaikeita ja ehkä vaiettujakin asioita perheen keskellä. Lyhyinä tapaamishetkinä ei omaa tulevaisuutta askarruttavia kysymyksiä välttämättä halunnut ottaa esille. Mieltä kuitenkin saattoi askarruttaa mm. kuinka selvittää perheenä yhdessä vankeuden päättymisen jälkeen ja miten vankeus on vaikuttanut perheen dynamiikkaan. Myös suhde lapseen ja sen uudelleen rakentuminen olivat asioita, jotka saattoivat painaa mieltä. Turvallisessa ympäristössä oli kuitenkin mahdollista myös näitä asioita käsitellä sekä ohjata perheitä muiden palveluiden piiriin. Tätä kautta saatiin myös kokemusta siitä, että asioiden käsittelyn myötä tilanteet perheen keskellä saattoivat helpottua.

Työntekijät

Keskeisimpinä asioina perheen merkityksestä työntekijät nostivat haastatteluissa esille mm. seuraavaa:

- vertaisryhmätoiminta oli sisällöltään perhettä motivoivaa ja kasvattavaa
- koko perheen osallistuminen toimintaan nähtiin tärkeänä
- vertaisryhmätoiminta tarjosi mahdollisuuden puhua vaikeista asioista niin, että jokainen perheenjäsen tuli kuulluksi
- toiminnassa mukana olon kautta vankilassa olevat isät saivat vahvempaa kokemusta isyydestään ja saattoivat kokea olevansa enemmän osa perhettä
- perheiden toiminnassa mukana olo helpotti jatkotyöskentelyä perheen kanssa
- tieto siitä, että prosessi perheen asioiden ympärillä on alkanut jo vankeusaikana, helpotti työntekijöitä ja toi vahvempaa näköalaa jatkotyöskentelyn onnistumiselle
- vertaisryhmän nähtiin tuovan voimaannuttavaa kokemusta suhteessa itseen, mutta myös suhteessa omaan perheeseen
- vertaisryhmätoiminta mahdollisti asioiden käsittelyn omasta näkökulmasta unohtamatta muiden perheenjäsenten kokemuksia

Perheteeman osalta työntekijät kokivat, että on hyvin tärkeää olla toiminnassa mukana perheenä. Monissa perheissä on vaikeaa puhua asioista ja tällaisen toiminnan kautta mahdollistuu jokaisen perheenjäsen kuulluksi tuleminen. Ryhmässä jokaisella on mahdollisuus puhua yksilönä ja saada sitten taas ryhmältä voimaannuttavaa kokemusta. Tämän kokemuksen valossa voi omankin perhetilanteensa nähdä toisin. Toiminnan kautta vankilassa olevat isät saivat kokea olevansa enemmän osana perhettä kuin irrallinen perheenjäsen.

”Musta tässä projektissa on tosi hyvä se, että nää kaikki perheen jäsenet on otettu huomioon eikä ole pelkästään suunnattu äideille tai isille vaan että tässä ollaan huomioitu koko väki ja musta tuntuu että se on tässä onnistuttu siinä että isä on kanssa puhunut samoista asioista ja hän voi kanssa työstää niitä ja puhutaan kaikki samoista asioista.”

Työntekijät kokivat perheiden toiminnassa mukanaolon helpottavan heidän jatkotyöskentelyään perheen kanssa. Tieto siitä, että prosessi perheen asioiden ympärillä on alkanut jo vankeusaikana, helpotti ja loi vahvempaa näköalaa jatkotyöskentelyn onnistumiselle vapaudessa.

”kun ajattelee niin tää helpottaa mun jatkotyöskentelyä kun saa tieto taitoa ja vaikka sen tietää sen problematiikan mikä sen perheessä on niin siellä kuitenkin prosesseja käynnistyy ja tavallaan on se homma jo mennyt eteenpäin joka toisaalta helpottaa sitä et on

käynnistetty keskusteluja perheen kaa ja ei mulla välttämättä ole sellaista kokemusta ja tieto taitoa mitä kaikkea tähän vois niinku sisältää. Isä on niinku viisi vuotta ollut vankilassa ja ei ole arkea eletty ja kaikkea eli voi kuvitella mitä kaikkea problematiikkaa siin tulee ja on tosi hyvä että työskentely on aloitettu tässä vaiheessa eikä vasta sitten kun isä vankilasta vapautuu tota on niinku monta askelta edessä ja ne vois olla aika isot ne ongelmat jos niitä alettais työstää vasta vapaudessa..”

Toiminnan nähtiin olevan sisällöltään perhettä motivoivaa ja kasvattavaa. Ryhmissä käsiteltiin asioita niin omasta kuin koko perheen näkökulmasta ja leirit tarjosivat konkreettisen mahdollisuuden olla koolla koko perheenä ja työstää asioita yhdessä, jolloin kaikki olivat mukana yhteisessä prosessissa. Tämän nähtiin luovan perheelle mahdollisuuden ymmärtää vankeuden mukanaan tuomia muutoksia itse kunkin perheenjäsenen näkökulmasta. Lisäksi tällä nähtiin olevan voimaannuttavaa vaikutusta perheessä ja antavan toivoa lähteä hakemaan lisää apua ja tukea sekä uskoa siihen, että ollaan perhe jatkossakin.

Lähiesimiehet ja asiantuntijat

Keskeisimpinä asioina perheen merkityksestä lähiesimiehet ja asiantuntijat nostivat haastatteluissa esille mm. seuraavaa:

- ryhmätoiminnan nähtiin mahdollistavan isyyden taitojen käsittelyn ja luovan oikeanlaista motivaatiota perheasioiden käsittelylle
- sijoittajayksikön rooli nousi tärkeälle sijalle vangin vanhemmuuden tietojen kartuttajana, tämän tiedon avulla arveltiin jatkossa voivan paremmin suunnata vangin perhesuhteiden hoitoon liittyvää tuen tarvetta
- ajanpuute vankiloissa aiheuttaa sen, että perheiden kanssa ei ehditä riittävästi työskennellä
- vankilassa työ yksilön kanssa korostuu, perheen jäädessä taustalle
- vapaudessa työtä tehdään helposti vain perheen kanssa, vangin jäädessä taustalle
- tarvitaan lisää koko perhettä huomioivien mallien lisäämistä perhetyöhön
- vankilan perhetapaamisissa ei tule juurikaan puhuttua perheen murheista
- vertaisryhmät tarjoavat mahdollisuuden pysähtyä pohtimaan ja ymmärtämään muurin molemmin puolin koettuja asioita ja keskustelemaan niistä perhetilanteille ulkopuolisten ohjaajien kanssa, tämän nähtiin helpottavan puolisoitten välistä keskustelua ja auttavan vapautumiseen liittyvien pelkojen kohdalla
- sosiaalisten suhteiden huomioiminen rangaistusajan suunnitelmissa ja riski- ja tarvearvioissa sekä niiden ajanmukainen päivittäminen nousi myös esille
- perhettä vahvistavia ja tukevia asioita tulee tukea vankeusaika automaattisesti, vaikka niitä ei lukisikaan suunnitelmassa
- pitkien tuomioiden kohdalla nähtiin tärkeänä huomioida se, että perhesuhteet saattavat hyvinkin paljon muuttua ja tilanteiden päivittäminen sekä tavoitteiden lisääminen rangaistusajan suunnitelmaan on tärkeä asia

Esimiestasolla perheteema herätti paljon keskustelua mm. liittyen isyyden taitoihin ja motivaatioon työstä asioita perheenä. Joidenkin vankilassa olevien isien vanhemmuuden taidot ovat erittäin puutteelliset ja niihin pitäisi saada tukea. Oikeanlainen motivaatio perhesuhteiden ylläpitämiseen herätti paljon pohdintaa sekä se, millä kriteerein tätä motivaatiota voidaan todentaa.

”..että tietääkö isä minkä ikäinen se lapsi on ja millä luokalla koulussa se on ja tietääkö se isä että mitä sille lapselle oikeasti kuuluu ja kuinka paljon se oikeasti on ollut yhteydessä, et ei noi miehet noista lapsistaan muutenkaan niin kauheasti tiedä mutta että kyllähän se kertoo, että onko sitä vanhemmuutta vai ei jos ei tarkkaan niistä tiedä, kuin vanha se lapsi on ja minä vuonna ne on syntyneet”

Sijoittajayksikön rooli nähtiin tärkeänä vangin vanhemmuuteen liittyvän tiedon kartuttajana. Tämä tiedon avulla arveltiin voivan paremmin suunnata vangin perhesuhteiden hoitoon liittyvää tuen tarvetta. Toisaalta vankilan puolella herätti keskustelua myös ajanpuute, joka aiheuttaa sen, että perheiden kanssa ei ehditä riittävästi työskennellä.

Vankilassa vanki nähdään helposti vain yksilönä ja työskentely on yksilötyötä vangin näkökulmasta ja näin ollen perheen huomioiminen työssä jää pienelle osalle, joka yleensä pitää sisällään vain perhetapaamisten myöntämistä. Vapaudessa taas helposti työskennellään vain vapaudessa olevan perheen kanssa ja heidän näkökulmastaan katsottuna.

”Kai me vankeinhoidossa nähdään se meidän asiakas se vanki yksilönä ja on hirveen vaikea hahmottaa, et se kuuluuki johonkin muuallekin, kuuluu johonkin perheeseen ja nähdä sitä kokonaisuutta. Kyllähän me nyt myönnetään perhetapaamisia, mut kyllä me ajatellaan paljon asioita sen vangin näkökulmasta eikä sen koko perheen näkökulmasta, ku eihän me tunneta sitä perhettä, ei me tunneta niitä lapsia eikä vaimoja. Me tunnetaan vaan se vanki ja kohdellaan kyllä ja käsitellään vangin näkökulmasta, et sellaisen tietoisuuden lisäämine olis kaiken kaikkiaan aika tärkeitä, että jos hoidetaan niin hoidetaan sitten perhettä, mut edelleenkin ei ole työntekijöitä”

Asiantuntijatasolla nähtiin tärkeänä koko perheen huomioivien toimintamallien lisääminen perhetyöhön. Haastateltavat arvioivat, että perhetapaamisissa ei tule juurikaan puhuttua perheen murheista ja ryhmät tarjoavat mahdollisuuden pysähtyä pohtimaan ja ymmärtämään muurin molemmin puolin koettuja asioita ja keskustelemaan niistä perhetilanteille

ulkopuolisten ohjaajien kanssa. Tämän nähtiin helpottavan puolisoiden välistä keskustelua ja auttavan vapautumiseen liittyvien pelkojen kohdalla.

”on tärkeää että perhetyöhön tuodaan tällasiakin malleja et on näyttöä et kuinka paljon sitä on vaan sitä perinteistä perhetyötä eli niitä perhetapaamisia, koska perhetapaamiset on tietysti tärkeitä mutta se että tavallaan saa tukea siihen isänä olemiseen.. et jos sä näät sitä perhettä niin eihän se auta vaan se läheisyys et kyllä tällasesta on sit selkeesti hyötyä”

Sosiaalisten suhteiden huomioiminen rangaistusajan suunnitelmissa ja riski- ja tarvearvioissa sekä niiden ajanmukainen päivittäminen nousi myös haastattelussa esille. Esillä oli myös kysymys siitä, että jos on sellaisia asioita mitkä on vahvistavia ja tukevia jo valmiina ja jos ei niitä siellä tavoitteissa lue, niin niitä täytyy silti tukea vankeusaikana automaattisesti. Pitkien tuomioiden kohdalla nähtiin tärkeänä huomioida se, että perhesuhteet saattavat hyvinkin paljon muuttua ja tilanteiden päivittäminen sekä tavoitteiden lisääminen rangaistusajan suunnitelmaan on tärkeä asia.

”ja kyllähän näitä suunnitelmia päivitetään ja periaatteessa tavoitteeseenkin voi lisätä tämmöset sosiaaliset suhteet ja niiden tukemisen, mutta siinä tulee tietysti se että kun sijoittajayksikkö voi lisätä tavoitteen niin se on tietysti semmonen kynnyks se että vankila ajattelee että otanko mä yhteyttä et voitteko lisätä tämmösen tavoitteen.. mut toisaalta se et jos on ellaisia asioita et mitkä on sellasia vahvistavia ja tukevia jo valmiina ja jos ei ne siellä tavoitteissa lue niin täytyyhän niitä silti tukea vankeusaikana automaattisesti..”

4.3 Suhde lapseen

Asiakkaat

Keskeisimpinä asioina vertaisryhmätoiminnan vaikutuksista suhteessa lapseen asiakkaat nostivat esille mm.

- ryhmät olivat lapsille viikon kohokohta
- lasten puhe ja kysymykset vankeusasioista lisääntyivät
- ryhmät ja leirit olivat tukena suhteiden rakentamisessa sekä ylläpitämisessä lapsiin
- ryhmistä sai tukea vanhemmuuteen
- tieto lapsen hyvinvoinnista vapaudessa huojensi vanhemman omaa mieltä
- leirit mahdollistivat pysähtymisen lapsen kysymysten äärelle
- vangin luottamus ja avoimuus suhteessa lapsiin sekä suhteessa työntekijöihin li-

sääntyi

- vankeuden käsitteleminen lapsen kokemusmaailmasta käsin vaikutti positiivisesti omaan vanhemmuuteen

Vanhemmat kokivat, että ryhmät olivat olleet lapsille tärkeitä ja tiistai-iltoja odotettiin kovin. Ryhmästä oli monelle lapselle tullut viikon kohokohta. Vanhemmat pystyivät näkemään lapsissaan muutoksia, kuten sen, että lapset alkoivat puhua vankeusasioista enemmän ja uskaltoutuivat myös niistä kyselemäänkin.

”Lapset on kyllä alkanut vähän enemmän juttelemaan niinku vankila-asioista. On ihan hyvä, että pojat puhuvat vankeudesta enemmän, koska vankilamaailma heille on hahmottunut enemmän piirretyistä”

Miehet pitivät ryhmiä ja leirejä tärkeänä tukena ja mahdollistajana rakentaa ja ylläpitää suhdetta lapsiin. Varsinkin miesten ryhmissä kuljetettiin lasta mielessä paljon. Tieto siitä, että lapsi voi hyvin, rauhoittaa myös omaa mieltä. Lapsissa nähtiin muutoksia ryhmäprosessin aikana ja jotkut ryhmäläiset saivat voimaa vanhemmuuteensa. Vertaisryhmätoiminta koettiin tervetulleena lisänä ja mahdollisuutena olla enemmän lasten kanssa. Viikonlopun mitaisilla leireillä pystyi paremmin pysähtymään lastenkin kysymysten äärelle ja luomaan suhteita heihin tiiviimmin.

”Siinä on ainakin se, että on saanut sellasta luottamusta omalta tyttäreltä ja tytär on saanut sanotaanko, että uutta kokemusta iskästään koska en oo nyt ihan varma, että muistaako se tosiaan et millon mä oon ollut kotona vai ei, niin se on tuonut meitä paljon lähemmäs”

Vanhemmat nostivat esille mm. luottamuksen ja avoimuuden lisääntymisen suhteessa lapsiin sekä suhteessa eri tahojen työntekijöihin. Miehet kokivat tärkeäksi kuulla ja käsitellä lapsen kokemusta siitä, että isä on vankilassa. Lasten kokemusten kuuleminen vanhemman vankeudesta herätti monenlaista pohdintaa omasta vanhemmuudesta. Myös tunteiden esille tuominen puhumalla ja halaamalla lisääntyi joillakin perheillä. Lisäksi lasten edistymisen ja eteneminen arjen tilanteissa huojensi mieltä ja toimi positiivisena palautteena itselle siitä, että on lähtenyt toimintaan mukaan.

Työntekijät

Keskeisimpinä asioina vertaisryhmätoiminnan vaikutuksista suhteessa lapseen työntekijät nostivat esille mm.

- lapsen uskallus puhua vankeusasioista lisääntyi
- vertaisryhmätoiminnan myötä lapsen käytös rauhoittui
- lapsen luottamus toisiin ihmisiin lisääntyi
- vertaisryhmä mahdollisti tunteiden ja kokemusten käsittelyn turvallisesti toisten samassa tilanteessa olevien lasten kanssa sekä auttoi eheyden tunteen lisääntymisessä
- toiminnan myötä isän osallistuminen arjen tilanteisiin lisääntyi
- työntekijöiden yhteydenpito isään tiivistyi joissakin tapauksissa
- toiminnan tavoitteena oleva lapseen liittyvä keskustelu lisääntyi

Työntekijät kokivat hieman yllätyksenä sen, että asiakkaiden palautteessa lapsi oli koko ajan esillä ja lasten tärkeys perheiden elämässä näkyi heidän puheessaan.

Erityisen positiivisena asiana työntekijät huomioivat sen, että lapsissa oli näkynyt muutoksia, kuten lisääntynyt uskallus puhua vankeusasioista. Joidenkin lasten kohdalla saattoi myös nähdä käytöksen rauhoittuneen ja luottamuksen toisiin ihmisiin kasvaneen.

”Kyllähän tää on varmaan sellaista rakennetta on tuonut niitten lasten elämään ja sitä kautta turvallisuutta ja ne on saaneet sellasen kokemuksen että tämmösestäkin kuu-kausien mittaisesta jatkuvuudesta voi saada paljon”

Työntekijät toivat vertaisryhmän esille hyvänä ja turvallisena paikkana, jossa lapsella on mahdollisuus käsitellä omia tunteita ja kokemuksia toisten samassa tilanteessa olevien lasten kanssa. Tämän voitiin nähdä osaltaan tuovan eheyden tunnetta lapsen kokemusmaailmaan.

”Mut tuota mä uskon niin et se, että varmaan lapsetkin pystyy avautumaan ja se on tärkeä ja eheyttävää että tässä vertaisryhmässä kun on samassa tilanteessa olevia lapsia ja perheitä, niin tää on niille semmonen foorumi missä sitten voi ilman sitä häpeää ja niitä syyllisyydentunteita jakaa niitä kokemuksia myös ne lapset ja sitä kautta se eheyttää ja on tärkeä juttu koska jossain joku naapurusto ja joku muu niin ei välttämättä kyllä tiedä ja lapset osaa kyllä aika hyvin salatakin kaikkea ja se ei tietysti sillai mikään hyvä asia oo periaatteessa semmoinen salailu ja se mitä se pitää sisällään..”

Isien mahdollisuudet olla mukana lasten elämässä ovat vankeusaikana hyvin rajalliset. Toiminnan myötä tämän seikan nähtiin paranevan ja isän osallistuminen lapsen arjen tilanteisiin mahdollistui hieman enemmän ja samalla myös työntekijöiden yhteydenpito isään tiivistyi joissakin tapauksissa. Tärkeä osa työntekijöiden mielestä oli myös se, että toiminnan pyrkimyksenä oli pitää yllä keskustelua lapsesta.

Lähiesimiehet ja asiantuntijataso

Keskeisimpinä asioina vertaisryhmätoiminnan vaikutuksista suhteessa lapseen lähiesimiehet ja asiantuntijataso nostivat esille mm.

- vertaisryhmässä lapselle mahdollistui puhua aikuiselle toisen vanhemman vankeuteen sekä vapautumiseen liittyvistä kysymyksistä myös sijoitettujen lasten näkökulma huomioiden
- toiminnan myötä nousi esille kysymys vankilan tapaamistilojen saamisesta lapsiystävällisemmiksi, jolloin vankeudessa olevan vanhemman tapaaminen olisi miellyttävämpi kokemus lapselle
- vertaisryhmätoiminta loi mahdollisuuden tarkastella omaa motivaatiota sekä tarjosi hyvän ja turvallisen mahdollisuuden alkaa luomaan ja rakentamaan uudelleen suhdetta lapseen sekä perheeseen

Esimiestasolla käytiin keskustelua siitä, että lapselle on tärkeää saada puhua jollekin aikuiselle toisen vanhemman vankeudesta. Pohdintaa käytiin myös siitä, miten tapaamistilat voitaisiin tehdä lapsille sellaisiksi, että he siellä viihtyvät.

”lapsen pitäis päästä oikeasti puhumaan siitä vanhemman vankeudesta, jotenkin avoimemmin mut eihän sitä nyt koulukavereille voi puhua, mut jotenkin sitä tietoisuutta pitäis kaikkialla lisätä, et joillakin asiat nyt on näin ja toinen vanhemmista on vankilassa. Mä luulen, et tosi paljon samaa mieltä on ollut, sekä nää perheet, että työntekijät siitä että mikä merkitys sillä on, että perheet on ollut kokonaisina tässä toiminnassa”

Keskustelussa oli myös esillä murrosikäiset ja miten heille voi olla tärkeää ottaa pitkänkin ajan jälkeen yhteyttä vankilassa olevaan vanhempaan jo ihan oman kasvun vuoksi. Vankeuden aikana myös moni saattaa alkaa etsimään lapsiaan ja rakentamaan suhdetta heihin. Tällöin herää taas helposti kysymys siitä, onko motivaatio oikeansuuntainen?

”mä sitä ajattelen, koska lapsille kuitenkin voi jossain vaiheessa olla tosi tärkeä että niille jossain vaiheessa olis joku käsitys siitä isästä, vaikei ehkä ellettäiskään yhdessä perheenä, mutta jos siinä on pitkä tuomio isällä ja se yhteys on hyvin heikko että siinä olis

jotain ku voi olla hyvin vaikea ajatella et joku murrosikäinen meniskään näihin tämmöisiin yleisiin tapaamisiin et olis jokin mahdollisuus saada joku kontakti siihen isään”

Asiantuntijatason haastattelussa mietittiin mm. motivaatiota olla yhteydessä lapseen ja vertaisryhmä nähtiin hyvänä ja turvallisena paikkana alkaa luomaan uudelleen suhteita lapseen ja perheeseen.

”toisaalta se on myös hyvä paikka alkaa niitä suhteita luomaan siihen lapseen kun ajatellaan et lapsi on ollut ihan pieni ja nyt on sit kasvanut siinä ja muuta, että se ei sitten tapahdu siellä siviilissä”

Lasten oma aktiivisuus yhteydenotossa voi myös herättää vangin miettimään, että pitäisikö yhteydenpitoa perheeseen tiivistää ja tällöin on tarpeen tukea asiaa, vaikka se ei olisi ollutkaan alkuperäisenä tavoitteena. Päihdeongelmainenkin henkilö saattaa alkaa hoidon aloittuaan miettimään suhdetta lapsiinsa uudesta näkökulmasta, tällöin sosiaalisten suhteiden tukeminen ja vahvistaminen sekä verkostojen kasvattaminen siviiliin päin nähtiin hyvin tärkeänä.

”tyypillinen esimerkki et vakavasti päihdeongelmainen mies tulee ja ei oo lapsiin pitäny yhteyttä eikä mitään ja sit kun hän alottaa päihdekuntoutuksen niin kaikki sosiaaliset suhteet ja niitten vahvistaminen mitä siviilissä on ja verkostojen kasvattaminen ovat hirveen tärkeitä”

Haastateltavat kokivat lisäksi lasten ryhmien olleen tärkeä paikka vanhemman vankeudessa oloon sekä vapautumiseen liittyvien kysymysten työstämiseen myös sijoitettujen lasten näkökulmasta ajatellen.

4.4 Kehittämisasipeat

Asiakkaat

Keskeisimmiksi kehittämisalueiksi vankien ja heidän perheidensä kanssa tehtävässä perhetyössä asiakkaat nostivat mm.

- perhetyön laaja-alaisen kehittämisen vankeinhoidossa ja vertaisryhmätoiminnan jatkumisen ja kehittymisen
- perheiden huomioimisen yksilöinä ja voimavarana rangaistusajan suunnitelmassa
- palveluiden oikea-aikaisuuden huomioimisen
- tiedonkulun parantamisen asiakkaisiin nähden sekä tiedon lisäämisen vankeuteen ja rangaistuksen suorittamiseen liittyvissä kysymyksissä
- palveluiden ketjuttamisen
- yhteistyön lisäämisen vankeinhoidon ja sosiaaliviraston välillä

Kehittämideoita nousi esille erittäin runsaasti. Pohdintaa herätti mm. se, että toiminta loppui kuin seinään ja tilalle oli vaikea keksiä mitään, mikä voisi korvata tämän kaltaista intensiivistä toimintaa koko perheelle. Perhetyön vähäinen tarjonta herätti paljon keskustelua ja perhetyön monenlainen kehittäminen vankiloissa sekä isä-lapsi -ryhmien jatkuvuus koettiin hyvin tärkeiksi kehittämisalueiksi vankeinhoidossa.

Useat olivat myös huolissaan elinkautisvangeista sekä muista pitkää tuomiota suorittavista, jotka eivät pääse vielä lomalle ja näin ollen riski vieraantua omista lapsista on suuri. Miehet näkivät vertaisryhmätoiminnan kipinän herättäjänä sekä hyvänä mahdollisuutena pitää perhesuhteita kunnossa vankeusaikana.

”Kyllä ja ei välttämättä pitkäaikaisvangeille vaan mun mielestä se vois olla niillekin joilla on vähän vähempikin tuomiota ja sellasillekin et nekin jotka norkoilee tuolla ja miettii et sit ku ne pääsee siviiliin et mistä saa seuraavan annoksen et niillekin pitäis olla jotain muuta mietittävää ku se kama, et ne sais sellasen pienen kipinän, ku ei niitä muuten kukaan auta”

Naiset toivoivat, että perhettä voitaisiin nähdä vankeinhoidossa enemmän voimavarana, koska kyllähän se vanki saa voimia ja tukea hyvinvoivalta perheeltään. Pohdintaa herätti mm. se, että tieto eri palveluista ei aina tavoita asiakkaita. Palveluiden oikea-aikaisuus herätti myös pohdintaa sekä tiedon tarve vankeuteen ja tuomion suorittamiseen liittyvistä kysymyksistä. Myös vartijat nostettiin esille yhtenä linkkinä tiedon saattamisessa vangin ja perheen suuntaan.

Tärkeäksi koettiin myös palvelujen tuominen eri tavoin ”läheemmäksi” asiakkaita, palvelujen ketjuttaminen sekä yhteistyön lisääntyminen ja tiivistyminen kaupungin sosiaaliviraston ja muiden palvelujentarjoajien kanssa. Tällä asiakkaat tarkoittivat sitä, että halutessaan voisi mm. perheterapiaan tai perheneuvontaan tai muun vastaavan palvelun piiriin päästä nopeammin ilman useiden kuukausien jonotusta.

”et joskus vois olla niin et kaikki jolla omainen tulee vankilaan niin että se vois saada mahdollisuuden olla mukana tällasessa heti alusta tai ainakin että olis mennyt vaan vaan vähän aikaa että olis tiennyt et mikä se vankeus niinku on”

Asiakkaat nostivat esille myös sen, että on tärkeää perehtyä vankiperheiden tilanteisiin yksilöllisesti ja pitää esillä heidän kokemaansa. Vertaisryhmätoiminnan kokonaisuuden toivottiin kehittyvän jatkossa mm. niin, että ryhmätoiminnan puoliväliin liitettäisiin tapaaminen isien ja lasten välillä. Lisäksi toivottiin mm. Kriminaalihuollon tukisäätiön Vertaistuki Rediksen ohjaajan vierailuja ryhmiin useammilla kerroilla, jolloin myös vapautumisen jälkeen olisi luontevampaa siirtyä mukaan Rediksen toimintaan. Vaihtoehtona nähtiin myös omat ryhmätoiminnan aikaiset vierailut Rediksessä. Esillä oli myös se, että loppuleirin jälkeen työntekijöillä voisi olla vielä muutamia käyntejä perheiden ja vankien luona, jolloin olisi mahdollisuus kuulla perheen tilanteen etenemisestä ja suunnitelmien toteutumisesta.

Työntekijät

Keskeisimmiksi kehittämisalueiksi vankien ja heidän perheidensä kanssa tehtävässä perhetyössä työntekijät nostivat mm.

- verkostojen toiminnan kehittämisen ja ylläpitämisen mm. vankeinhoidon ja sosiaaliviraston välillä
- perhetyön ja lapsen näkökulman esillä pitämisen vankeinhoidossa
- koko perheelle suunnatun vertaisryhmätoiminnan lisäämisen ja jatkuvuuden varmistamisen vankeinhoidossa
- naisvangeille suunnatun perhetyöhön liittyvän vertaisryhmätoiminnan lisäämisen
- vertaisryhmätoiminnan laajentamisen koskemaan kaikkia perhekeskuksia ja sosiaaliasemia sekä kolmannen sektorin mukaan ottamisen laajemmin, jolloin varmistettaisiin ryhmänohjaajien saatavuus

Työntekijöiden haastatteluissa tuli esille, että vankilassa oleva puoliso, varsinkin pitkää tuomiota suorittava, helposti unohtuu perheen kanssa työtä tehtäessä. Tällöin toimivan verkoston ylläpitäminen on tärkeä työväline. Työntekijät myös kokivat, että vankilan olisi hyvä ottaa perhenäkökulmaa esille siinä missä päihitteettömyyttäkin. Työntekijöistä oli moti-

voivaa kuulla perheiden positiivista palautetta ryhmätoiminnasta ja he omalta osaltaan suostittelisivat ja motivoisivat perheitä mukaan toimintaan, jos sitä olisi tarjolla.

”Niin vankilalta kyllä toivotaan selkeesti panostusta tällaseen.. niin et oisko sit vankilalla mahdollista ottaa tällastakin näkökulmaa enemmän huomioon, et kun tässä tuli tätä päihitteettömyyttä et se on kun se vallitseva keskustelu siellä vankilassa.. et jos vähän otettas keskusteluun muutakin tällästä kanssa”

Työntekijät nostivat esille, että ryhmäprosessi on helpottanut heidän omaa työtään perheiden kanssa, koska ryhmäprosessin jälkeen he ovat jatkaneet jo aloitettujen teemojen pohdintoja perhetyössä vapaudessa. Tärkeäksi nähtiin myös se, että toimintaa olisi tarjolla mahdollisimman monille ja he esittivät toimintaa laajemmin tarjottavaksi kaikille perhekeskuksille ja myös aikuissosiaalityöhön. Esille nousi myös toiminnan levittämisen tärkeys niihin vankiloihin, joissa on naisvankeja.

Kolmannen sektorin mukana olo nähtiin tärkeänä linkkinä ja toimintaan sitouttajana kaikkien osapuolien kesken, jolloin varmistuu riittävän ohjaajamäärän löytyminen ryhmiin. Lapsinäkökulman esillä pitäminen nähtiin tärkeänä perhetyönä sekä se, että lapsiin liittyvien asioiden käsittelylle on mahdollisuuksia. Toiminnan päätyminen ja sen jatkumisen mahdollisuus oli myös keskustelua herättävä asia.

”Joo niin mäkin kyllä ajattelen että se lapsinäkökannan ottaminen olis hirveen tärkeätä perhetyötä ja se et on oma foorumi missä voi käydä niitä asioita läpi.. toiminta loppuu niinkun seinään ja et jotain pitäis saada jatkoo tähän”

Lähiesimiehet ja asiantuntijataso

Keskeisimmiksi kehittämislalueiksi vankien ja heidän perheidensä kanssa tehtävässä perhetyössä lähiesimiehet ja asiantuntijataso nostivat mm.

- perhetyöntekijöiden saamisen vankeinhoitoon
- perheen vertaisryhmätoiminnan hyödyllisyyden huomioimisen
- perhe- ja vertaistyön lisäämisen vankeinhoidossa sekä suljetuissa että avolaitoksissa ja perheelle suunnatun vertaisryhmätoiminnan liittämisen koevapauden toimintamalliksi
- yhteistyön lisäämisen vankeinhoidon ja vapaudessa toimivien työntekijöiden välillä
- tiedon ja ymmärryksen lisäämisen vapaudessa oleville työntekijöille vankilan käytännöistä

Esimiesten haastattelun kehittämisideoiden keskiössä oli perhetyöntekijöiden saaminen vankeinhoitoon. Pidettiin tärkeänä, että jo tämän ryhmäprosessin aikana olisi ollut yksi työntekijä, joka olisi ”tsempannut” vankeja prosessin aikana.

”Pitäisi olla jatkumoa taakse ja eteen ja vähän sivullekin sekä erilaisia asioita, erilaista tukea ja työntekijä, joka kulkee siinä rinnalla koko sen putken sen jatkumon ajan. Se on se viesti näille johtajille ja sinne aluevankilaan että pitäisi olla ihan erikseen perhetyöntekijä, että sitä työaikaa riittää vaan sille jutulle”

Ryhmäprosessi koettiin kaiken kaikkiaan hyvänä, koska se on lyhyt ja napakka ja vankeinhoidossa jopa järjestettävissä. Ryhmäprosessin katsottiin kuitenkin soveltuvan enemmän avolaitosten puolelle, koska siellä sen toteuttaminen nähtiin helpommaksi ja silloin se olisi myös enemmän vapautteen valmentavaa.

”Noi etapit on myös mun kehittämisidea, et ois niitä polkuja myös tässä asiassa, joita pitkin mentäis ja siellä olis jonkun verran tukea niillä poluilla ja sitten tällainen hanke tähtäis aika loppupuolella sitä vankeusrangaistusta, tää on nimittäin älyttömän työlästä järjestää tätä toimintaa suljetussa vankilassa, kyllä se vielä käy, et te tuutte vetää niitä ryhmiä ja saadaan ne ryhmät kokoon, mutta sitten kaikki ne leirien järjestäminen, kyydit, kuljetukset ja kaikki luvat niin se on niin työlästä. Avolaitoksiin se on niin paljon helpompaa, ku ei tarvi enää miettiä, et voiko sen ukon päästää sieltä ulos vai ei, siellä on helpompi tehdä se passi”

Vapaudessa tehtävän työn edustajat toivoivat, että he saisivat omaa työtään ajatellen lisää ymmärrystä vankilamaailmasta, koska se tuntuu niin vieraalta ja helposti silloin oman työn tekeminen rajoittuu vain vapaudessa oleviin perheenjäseniin. Kokemus yhteistyöstä vankilan kanssa on kuitenkin ollut positiivinen, ainoastaan epäselvyyttä on ollut henkilöistä vankilassa, joihin yhteys otetaan asiakkaan asioissa.

Asiantuntijatason keskustelussa oltiin selkeästi sitä mieltä, että työntekijöiden ja lähiesimiesten puheenvuorot tukevat vankien ja perheiden käsitystä vertaisryhmätoiminnan hyödyllisyydestä sekä myös omalla taholla perhetyön lisääminen vankiloissa nähtiin hyvin tärkeäksi. Vertaisryhmätoiminnan ”vapaampi” soveltaminen verrattuna tiukasti strukturoituihin toimintaohjelmiin nähtiin hyödylliseksi vankien ja perheiden toimintaan motivoitumisen kannalta.

”siis kyllähän meillä on nää toimintaohjelmat ja niissähän periaatteessa ajatellaan et ryhmä tuo sitä mut niissä on kuitenkin olemassa sellainen strukturoitu käsikirja semmonen jonka mukaan mennään niin siinähän helposti käy sit silleen et ei voi vapaasti jutella sellasista itselle tärkeistä asioista.. ja sitten tällasessa, vaikka onkin ryhmien kerroille aiheet mut mitä sieltä sitten aiheen alta nousee mieleen, eikä niin että nyt meidän sitten pitäskin palata tähän tehtävään ja sillai..”

Toiminnan nähtiin soveltuvan sekä suljettuun että avolaitostoimintaan, joissa molemmissa vaiheissa on erilaisia perheen kannalta tärkeitä käsiteltäviä aiheita. Toiminnalle nähtiin tarvetta olevan myös koevapauteen liitettävänä toimintamallina, jolloin keskeisellä sijalla olisi sosiaalisten suhteiden parantaminen ja ylläpitäminen sekä vapauden valmentaminen.

Lisäksi esille keskustelussa nousi mallin joustavuus ja sen soveltuminen myös yksilötyöhön. Haastateltavat nostivat esille keskustelussa perhetyön vähäisen arvostuksen vankeinhoidossa ja toivoivat perhetyöntekijöiden palkkaamista vankiloihin, jolloin perhetyön kokonaisuuden hoitaminen selkiintyisi. Nykyisen tilanteen he näkivät sellaiseksi, ettei perhetyö kuulu oikein kenellekään ja sitä tehdään sen mukaan mitä kenelläkin kiinnostusta on.

”tää että koevapaudessa toimintana nimenomaan sosiaalisten suhteiden parantaminen ja nimenomaan se et meillähän on ollutkin näitä että joku on mennyt lapsia hoitamaan kun äiti on mennyt töihin ja yksi on ollut omaishoitajana ja tätähän on.. että just sitä mietin että valvotussa koevapaudessa se et jos rangaistusajan suunnitelmassa on lukenut sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja koevapauden pitäisi auttaa niiden toteutumista vielä niin tavallaan et ois joku malli siviilissä jota vois sitten koevapaudessa olleessa sitten käydä.. tämmösessä vertaisryhmässähän sitä vois käydä sit pohtimassa ja se ois siinäkin vaiheessa hyvä sellanen tuki kun ollaan sit siinä siviilissä perheen kanssa kakskytneijätuntia vuorokaudessa ja nousee ne kaikki ongelmat ja kaatuu päälle niin ois tärkeä et ois joku tämmönen paikka..”

Asiakkaiden muut kokemukset vertaisryhmätoiminnasta

Kohtaaminen

Vangin läheisen kohtaaminen vankeinhoidon puolella herätti paljon keskustelua ja esille nousi yleisesti se, että läheistäkin kohdellaan useasti aivan kuin hänkin olisi syyllistynyt rikokseen. Kohtaamiseen henkilökunnan kanssa toivottiin lisää ihmisystävällisyyttä ja luot-

tamusta ja tämän koettiin auttavan arjessa jaksamisessa. Kohtelu koettiin joskus hyvin nöyryyttävänä ja peräänkuulutettiin vankeinhoitoa ammattina, jossa ollaan asiakaspalvelutehtävissä, ainakin läheisiin nähden. Kuitenkin löydettiin myös niitä tilanteita, joissa oli saatu osaksi ystävällistäkin kohtelua.

”miten valtavan hyvää se tekee sellanen ystävällisyys ja luottavaisuus se auttaa hirveen paljon siinä jaksamisessa ja se sellanen hyvä kohteleminen sellanen ihmisarvoinen kohtelu se tuntuu niin ihanalta vaikei siihen olis ei voi sanoa oikeutettu vaan vaikka oliskin syyllinen niin mä uskon siihen et jos saa sellasta kohtelua, joka on arvokasta niin se on loppujen lopuksi kuitenkin se mikä sitä ihmistä voi sit loppujen lopuksi muuttaa sit että sellanen alentava kohtelu ei ikinä voi mihinkään suuntaan viedä eikä se kuitenkaan maksa mitään se hyvä ja varmaan se on vähän niinkun vangeillekin sama asia”

Voimaantuminen

Asiakkaiden voimaantumisen saattoi nähdä etenevän vähän kerrallaan. Moni kertoi alkuvaiheessa kulkeneensa ikään kuin laput silmillä ja avautuminen ei heti ollut helppoa. Projektiin osallistuttiin tosissaan ja tuotiin esille sitä, että kun lupauksia perheessä on annettu puolin ja toisin, niin niistä pyritään myös pitämään kiinni. Halua työstää asioita ryhmässä ei tarvinnut houkutella esiin, vaan se vahvistui pikkuhiljaa toiminnan etenemisen myötä. Jossain vaiheessa toimintaa osallistujat kokivat, että heistä voi jopa ulkoisesti huomata elämänlaadun parantuneen.

Yleinen kokemus oli, että prosessin aikana kasvettiin rohkeammiksi ja henkisesti vahvemmiksi sekä koettiin ryhmän tuki voimistavana ja terapeuttisena. Toimintaan mukaan pääseminen koettiin tärkeäksi ja merkitykselliseksi asiaksi. Ryhmistä saatiin vahvistusta ja uskoa sille, että on vielä paljon mahdollisuuksia onnistua. Toiminnalla koettiin olevan vaikutuksia vielä pitkälle elämässä eteenkinpäin.

” tästähän voi tulla vielä vaikka minkälaisia tällaisia mitä ei vielä oikein tiedosta, että tää on käynnistänyt sellaista sisimmässä sellaista uskallusta et mä ainakin itse toivon, että tää olis tehny minusta rohkeamman mun parisuhteessa ja mun perheessä”

Kasvu

Toiminnan alkuvaiheessa naisten ja miesten ryhmissä katsottiin ja kuunneltiin muita ryhmäläisiä ja moni kertoi ajatelleensa, että kenelläkään ei kai ole näin huonosti asiat kuin itsellä ja omassa perheessä on. Vähän kerrallaan pysähdyttiin miettimään sitä, että mihin omassa elämässä ollaan menossa. Myös luottamuksen omaan kasvuun ja oman toiminnan kautta avautuviin mahdollisuuksiin koettiin lisääntyneen.

” Mulla ainakin on kasvattanut silleen, ku mä ainakin silloin alussa ku tulín tänne et oon ihan toivoton tapaus Liisin kanssa ja kuitenkin kun tässä on kuullut muiden juttuja ja vaikeuksia tai tommosia vastoinkäymisiä ni on jotenkin kasvanut ite siinä samalla ja ymmärtänyt ettei omat välttämättä nyt oo ainoita. Niin et sellaista positiivista”

Ajatuksiin nousivat hiljalleen myös toiveet toimia tulevaisuudessa toisten vastaavassa tilanteessa olevien tukena. Miehet prosessoivat omaa tilannettaan ja haasteita, joita kulkeminen avolaitoksesta ryhmiin toi mukanaan. Matkalla saattoi kohdata monenlaista ja sisäisesti joutui miettimään kuinka eteen mahdollisesti tulevia tilanteita kykenee hoitamaan. Toiminnan myötä selkeytyi myös käsitys omien valintojen merkityksestä tulevaisuuteen ja tämän myötä esimerkiksi huonoja kaverisuhteita haluttiin katkaista. Yleisesti koettiin, että opittiin koko perheenä toiminnassa mukana olosta ja luottamus myös perheenjäsenten välillä kasvoi.

Vaikutus

Toiminnassa mukana olo toi monenlaista positiivista vaikutusta myös koko perheen dynamiikkaan. Toiminnan alkuvaiheessa esillä olleen epävarmuuden siitä, että ollaanko edes perhe, huomasi hälvenevän toiminnan aikana. Kahden kuukauden prosessin kuluessa perheet toivat esille mm. yhteenkuuluvuuden tunteen lisääntyneen ja kokemuksen siitä, että olemme perhe, vahvistuneen. Lisäksi yleisesti koettiin, että toiminnan aikana on saatu monia asioita liikkeelle perheen keskellä. Toiminnassa olisi haluttu olla mukana pidemmän aikaa, jopa koko tuomion ajan jollain tavalla.

” helpottanut hirmu paljon noita tulevaisuuden juttuja ja on paljon helpompi lähtee sit rakentamaan tästä yhteistä oloa vaikka siihen nyt meneekin aikaa aika paljon ennen kuin pojat tulee mut kuitenkin ollaan saatu täst nyt sitten alkua siihen et mitä se on sitten”

Ryhmien toiminnalliset osuudet ja käsillä tekeminen koettiin hyvinä sekä keskustelu niiden lomassa tuntui luontevalta. Ryhmissä olo myös rentoutti ja puhumisen sekä jakamisen kautta saattoi löytää uusia vaihtoehtoja omiin tilanteisiin. Ryhmätoiminnan saattoi myös nähdä käynnistäjänä ja motivoivana tekijänä hakeutumisessa hoitamaan yksilön, parisuhteen ja perheen tilanteita jatkossakin ryhmien päättymisen jälkeen. Lisäksi ryhmistä saatiin toivon näköalaa ja luottamusta siihen, että elämässä voi kaikesta tapahtuneesta huolimatta onnistua ja tulevaisuudessa on monenlaisia mahdollisuuksia, joihin voi tarttua.

Ohjaajan rooli

Nostimme haastattelukysymyksenä esille ohjaajan roolin, koska halusimme saada miestenryhmiin osallistuvilta palautetta siitä, miten he kokivat naisohjaajan roolin ryhmän vetäjänä. Taustalla tässä oli myös eri foorumeilla esille nousnut kysymys siitä, onko naisten soveltuvaa ohjata miesten ryhmiä vankilassa. Naisten ryhmiin osallistuvilta halusimme saada heidän kokemuksiaan, miten ohjaajan rooli oli vastannut heidän odotuksiaan vai olisivatko he kaivanneet ohjaajalta jotain muuta.

”Mun mielestä on miellyttävämpi puhua naisohjaajille perheasioista, tää on mun ensimmäinen kerta, kun mä puhun edes kenellekään mun perheasioista niin tai siis vankila-aikana. On niinku naisille helpompi. Tuntuu, et toimii paremmin, kun nainen vetää tai en mä tiedä, kun ei ole kokemusta miesohjaajasta.”

Miehet kokivat, että naiselle on helpompi puhua kuin miehelle, koska nainen on yleensä empaattisempi. Yleisesti arveltiin, että miehet saattavat pitää naisohjaajaa luotettavampana perhetyöstä puhujana kuin miesohjaajaa ja naisohjaajaa pidettiin myös inhimillisempänä sekä hänelle nähtiin helpommaksi puhua tunneasioista. Miesohjaajan vierailu kerran ryhmässä prosessin aikana koettiin hyväksi asiaksi.

Naisten haastatteluista nousi esille se, että oli mukavaa kun ohjaaja oli tavoitettavissa koko ryhmäprosessin ajan, hänelle pystyi soittamaan ja tarvittaessa myös tapaamaan ryhmien ulkopuolella. Asiakkaat kokivat positiivisena asiana sen, että ohjaajat avasivat myös omasta elämästään asioita, jolloin se helpotti itseäänkin avautumaan ja puhumaan.

”Oon mä saanut siis tosi paljon. On ollut ihana kun on saanut soittaa ryhmien välillä ja sä olet jaksanut kuunnella ihan vaikka turhiakin juttuja ja kaikkea. Sen kyllä huomaa, kun ollaan oltu pari kuukautta niinku sitä helpommin sulle soittaa, kun esim.

jollekin kaverille, koska sä tiedät nyt kaikkein eniten meidän tämän hetkisestä elämäntilanteesta. Se on niin helppoa. Kyllä sitä tarvitsee muutakin tukea, kuin vaan ne ryhmät. Kaikki asiat on vaan ollut niin mielessä nää kaksi kuukautta, et sitä on niin täysillä miettinyt kaikkia asioita ja se on vaan ollut niin helppo vaan soittaa sulle. Nyt harmittaa kun loppuu.”

Asiakkaat olivat erittäin tyytyväisiä siihen, että lasten ryhmissä oli naisohjaajien lisäksi miesohjaaja, koska monelta lapselta puuttuu miehen läsnäolo arjesta. Asiakkaat olivat myös mielissään siitä, että leirillä oli paljon henkilökuntaa, jonka puoleen saattoi tarvittaessa kääntyä. Tämä lisäsi turvallisuuden tunnetta ja toi itselle mahdollisuuden levätä.

5 PÄÄTTÄJÄTASON NÄKEMYKSIÄ JA VISIOINTIA

Päättäjätason kommentit taltioitiin Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan BIKVA arvioinnin paneelikeskustelusta 5.12.2008. Paneelissa oli edustus oikeusministeriöstä, Rikosseuraamusvirastosta, Helsingin sosiaalivirastosta, Kriminaalihuollon tukisäätiöstä ja Etelä-Suomen aluevankilan sijoittajayksiköstä. Panelisteilla oli käytössään tilaisuutta varten lähetetty tiivistelmä aiempien tahojen haastatteluista.

Päättäjätason paneelikeskustelusta oli esillä mm. seuraavia aiheita:

- perhetyön herättämä ristiriitaisuus vankeinhoidossa ja vangin ”oikean” motivaation löytäminen suhteessa perheasioihin
- perheiden moninaisuus (esim. toimivat perheet/väkivalta ja päihdeperheet) ja sen huomioiminen rangaistusajan suunnitelmissa
- perhetyöntekijöiden lisääminen vankeinhoitoon tai vaihtoehtona tälle perhetyön koulutuksen lisääminen esim. vankeinhoidon perustutkintoon
- perhetyön näkeminen työnä, johon osallistuu koko henkilökunta
- ammatillisesti ohjatun vertaisryhmätoiminnan mahdollisuudet isyyden ja vanhemmuuden tukena
- vankiperheen lapsen asema ja hänen ”äänensä” kuuluminen ylisukupolvisen rikollisuuden siirtymisen riskit
- vankiperheet ”unohdettuna” ja jopa tietoisesti vaiettuna asiana
- vangin oikeus tavata lastaan
- asenteet, joiden muuttuminen on pitkä prosessi ja ylipäänsä kysymys vankiperheen perusoikeuksista
- perhetyön ja vertaisryhmätyöskentelyn kokonaisuhyödyt eli ehkäisevän ja korjaavan työn välimaasto haittojen ehkäisy näkökulmasta
- palvelujen puutteellisuus ja yhteistyön laajemman virittämisen välttämättömyys kuntien sekä muiden sektoreiden kanssa
- rangaistusajan suunnitelman laajempi hyödyntäminen perhetyön kehittämisessä sekä suunnitelman kiinnittyminen koko palvelujärjestelmään
- ajatus perhekeskuksesta, jossa palveluja olisi tälle mutta myös muille kohderyhmille
- Kriminaalihuollon tukisäätiön rooli sillanrakentajana eri tahojen välillä
- ministeriöiden välisen yhteistyön esille nostamat yhteistyömallit
- lapsen kokonaisvaltainen huomioiminen
- asioiden vauhdittaminen pohtimisen ja suunnittelun lisäksi sekä voimien yhdistäminen lastensuojelun, seuraamusjärjestelmän, vankeinhoidon ja kriminaalihuollon välillä ja työn jatkumisen varmistaminen vankien omaisten sekä muun kolmannen sektorin voimin

Perhetyö kokonaisuudessaan nousi esille hyvin haasteellisena ja osittain ristiriitaisuuttakin herättävänä työkenttänä vankeinhoidossa. Kysymyksiä herätti mm. mahdollinen edunta-voittelu toimintaan hakeutumisen kautta ja se kuinka vangin ”oikean” motivaation käsitellä perheasioitaan voisi saada esille. Perhe nähtiin voimavarana, silloin kun se toimii, mutta

esille haluttiin nostaa myös ne tilanteet, joissa on ilmennyt perheväkivaltaa tai muita ongelmia ja vankilassa olevaan vanhempaan halutaan ottaa etäisyyttä.

Perhetyön erityisohjaajan työpanoksen myötä nähtiin perhetyön kehittyneen Länsi-Suomen alueella ja esille nousi vuonna 2003 julkaistu Perhe muurin toisella puolella -mietintö, jossa perhetyöntekijöiden tarve vankiloissa tuotiin esille. Päättäjätason kommentit paneelissa olivat kuitenkin sen suuntaisia, että perhetyöntekijöitä tuskin tullaan vankiloihin ainakaan lähivuosina lisäämään. Todennäköisempänä vaihtoehtona esille nostettiin perhetyön koulutusosioiden lisääminen vankeinhoidon perustutkintoon, koska perhetyö kuitenkin edelleen nähdään työnä, johon osallistuu koko henkilökunta.

” et tää perhetyöhän on tavallaan meillä (vankeinhoidossa, TS) silleen vaikee asia ja se johtuu siitä että ei oo olemassa mitään sellaista yksittäistä taikasanaa millä tää voitais ottaa haltuun tää asia silleen yksinkertaisella tavalla.. koska tähän ilmiöön sisältyy niin paljon todella monenlaisia asioita ja moninaisia perheitten erilaisia tarpeita ja sitten taas toisaalta tällaisia muita tarpeita mitä vangeilla on.. ja siis eihän me saada tätä asiaa haltuun muuta kuin arvioimalla kaikkien tarpeita siinä alkuvaiheessa ja sitä perhetilannetta.. ja täähän istuu tähän meidän nykyiseen organisaatioon sillä tavalla, että sen perusteella tehdään sitten suunnitelmat ja nähdään siten nää erityyppiset tarpeet ja sitten pitäis kehittää sitä erityyppistä toimintaa ja sanosin kyllä että ilman muutahan meillä on puute tästä monenlaisesta toiminnasta mitä tarvitaan ja sitä ei kovin herkästi pystytä toteuttamaan et perhetyöntekijöitä esitettiin jo siinä työryhmän mietinnössäkkin..”

Ammatillisesti ohjattu vertaisryhmätoiminta sai jossain määrin kannatusta myös päättäjätason kommentteissa ja vanhemmuuden sekä isyyden tukemisen nähtiin mahdollistuvan vertaisryhmätoiminnan kautta. Esille nousi myös vankiperheen asema, jonka edunvalvontaa tulee pitää jatkossakin esillä sekä huoli niistä perheistä, joissa lapset elävät olosuhteissa joissa ylisukupolvisen rikollisuuden mahdollisuudet ovat suuret.

” kyllä tässä tarvitaan edunvalvontatyötä ja tämä ryhmä on haavoittuva ryhmä ja erityisesti nää lapset ja tää ryhmä on myös sellanen sanotaanko pienuutensa ja ominaisuuksiensa suhteen että se ei siihen omaan edunvalvontaan ryhdy ja sen ääni ei tule kuulluksi ja siinä tarvitaan joku joka puhuu heidän puolestaan ja ottaa näitä asioita esille ja siinä tarvitaan tutkimuksia ja selvityksiä ja tarvitaan ammatti-ihmisten

mukaantuloa ja tämän mä nään hirveen tärkeenä ja haluaisin sitten että jollain tavalla turvataan myös tämäntapaisen toiminnan arviointi ja jatkokeskustelut ja myös sitten se, että miten ja mikä on se seuraava askel missä mennään sitten eteenpäin..”

Vankiperheet nähtiin osin unohdettuna ja jopa tietoisesti vaiettunakin asiana. Vangin oikeudet tavata lastaan ja vankiperheen perusoikeudet olivat esillä keskusteluissa sekä asenteet, joiden muuttuminen on pitkä prosessi.

Perhetyön ja vertaisryhmätyöskentelyn kokonaishyötyihin palattiin keskustelussa useasti. Esille nousi myös ehkäisevän ja korjaavan työn välimaasto eli haittojenehkäisyn näkökulma. Vangin tietäessä vapaudessa olevan perheen voivan hyvin ja kun tarjolla on mahdollisuuksia työstää yhdessä perheen asioita, nähtiin tällä olevan selkeästi vaikutusta hänen käyttäytymiseensä ja tuomion suorittamiseen vankilassa. Projektin perhetyön voitiin todeta olevan positiivinen voimavara myös vankeinhoidolle.

Välttämättömäksi nähtiin yhteistyön laajempi virittäminen kuntien kanssa. Tätä perusteltiin mm. sillä, että vankilassa olevat tulevat takaisin osaksi kuntaa, jolloin osa heidän ongelmistaan on jo takana, osan ollessa vielä läsnä ja työn tulee jatkua väliin tulevasta rangaistuksen täytäntöönpanosta huolimatta. Huolta herätti lisäksi se, että toiminta ei voi edetä vain yhden tahon määrittelemän toimintatavan mukaan vaan tarvitaan tasavertaista yhteistyötä.

Toiminnan kehittämisen välineeksi jatkossa nähtiin mm. rangaistusajan suunnitelma ja sen laajempi hyödyntäminen perhetyössä sekä suunnitelman kiinnittyminen koko palvelujärjestelmään. Toisaalta nostettiin esille se seikka, että palveluissa on monenlaisen toiminnan puutteita ja peräänkuulutettiin yhteistyötä muiden sektorien kanssa. Yhtenä mahdollisuutena viriteltiin keskusteluissa esille myös ajatusta useiden eri tahojen perustamasta perhekeskuksesta, jossa palveluja olisi tarjolla tälle, mutta myös muille kohderyhmille.

Työn jatkuminen herätti paljon keskustelua ja pohdintaa. Vankien omaiset muun kolmannen sektorin toimijoiden kanssa nähtiin yhtenä toiminnan jatkajana hankkeen päättymisen jälkeen. Myös lastensuojelu nousi esille lapsen tärkeänä edunvalvojana sekä yhteistyö vankilan ja sosiaaliviraston välillä, unohtamatta kuitenkin kolmatta sektoria ja yhteistyötä kaikkien näiden tahojen välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiön roolin ikään kuin sillanrakentajana ko. tahojen välillä toivottiin jatkuvan edelleen ja tärkeäksi nähtiin myös ministeriöiden välinen yhteistyö, josta voisi lähteä liikkeelle erilaisia toiminnan yhteistyömalleja.

Lapsen kokonaisvaltaisen huomioimisen puolesta esitettiin useita kommentteja ja heräteltiin kysymystä mm. siitä, onko kyetty riittävästi panostamaan erityisesti lasten kohdalla tapahtuvien jatkopolkujen rakentamiseen.

”tää et kun me rakennetaan tätä luottamusta tähän lapseen ja sitten me nykäästään se matto niinkun pois alta ja valitettiin että kun alkaa projekti ja päättyy projekti niin sitten ei ookaan niinku mitään.. nää on ne niinkun projektien disfunktionaaliset vaikutukset ja puolet ja tuleeko tästä niinkun lasten näkökulmasta kusetusta ja tää on mun mielestä se vakavampi kysymys..”

Esille nousi selkeästi myös se, että pohtimisen ja suunnittelun lisäksi asioihin pitäisi saada nyt vauhtia ja miettiä millä tavalla voimia yhdistetään lastensuojelun, seuraamusjärjestelmän, vankeinhoidon ja kriminaalihuollon välillä. Panelistit nostivat esille myös huolen siitä, mitä vankiperhetyön kehittämiseksi tapahtuu jatkossa Ehjä perhe -hankkeen päättyessä ja kuka pitää esillä kohderyhmän asioita. Erityistä huolta herätti vankiperheen lapsen asema ja hänen äänensä kuulluksi tuleminen byrokratian viidakoissa sekä taustalla olevat yleiset asenteet vankia ja hänen perhettäänkin kohtaan. Lääkkeeksi asioiden muuttumiseen nähtiin mm. tiedon lisääminen tutkimuksen ja koulutuksen kautta.

6 YHTEENVETO

6.1 Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan arvioinnin merkitys

Arvioinnissa on kuunneltu vertaisryhmätoimintaan osallistuneita perheitä, työntekijöitä, esimies- ja asiantuntijatahoja. Arvioinnin avulla on ollut tavoitteena saada tietoa siitä miten vankiperheet kokevat vertaisryhmätoiminnan. Tavoitteena on ollut eri tahojen näkökulmien kokoaminen yhteen ja tiedon tuottaminen vankiperhetyön kehittämiseksi. Tämän lisäksi on pyritty kartoittamaan perheiden muun tuen tarvetta. Pääpaino arvioinnissa on kuitenkin ollut vertaisryhmien arvioinnissa.

BIKVA- arvioinnin avulla vankiperheiden ääni on saatu kuuluville sekä kuljetettu tätä koottua tietoa eri työntekijätahoilla aina päättäjätaholle saakka. Vankiperheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi tarvitaan monenlaisia näkökulmia. Asiakkaiden henkilökohtaiset kokemukset ovat olleet yksi näkökulma. Vaikka yleisesti asiakkaiden näkyvyyttä palvelujen kehittämisessä on jo pitkään pyritty korostamaan, voi haastattelujen perusteella todeta, että vankiperhetyössä sen konkreettinen toteutuminen on vielä hyvin vähäistä. Vangin ja hänen perheensä kanssa työtä tekevät tahot ja päättäjät katsovat vankiperhettä omista lähtökohdistaan käsin. Eri näkemysten vuoropuhelulla ja tiivistämällä yhteistyötä eri organisaatioiden välillä on kuitenkin mahdollista synnyttää uusia oivalluksia, vahvistaa olemassa olevaa tietoa ja päätöksentekoa sekä saada pohjaa vankiperhetyön kehittämislle.

Vertaisryhmätoiminnan merkitys perheille

”Osalliseksi omaan elämään - Work out -ohjelma nuoren vangin tukena” -julkaisun mukaan vertaistukeen perustuvien suhteiden luominen edellyttää kokemusten jakamista, kertomista ja kuuntelemista. Tarvitaan yhteisesti jaettu sosiaalinen tila, jossa riittävän avoin vuorovaikutus on mahdollista. Kokemusten jakaminen tarkoittaa henkilökohtaisesti koetun luovuttamista myös toisten käyttöön. Vertaissuhteessa kokemuksen vastaanottaja eläytyy toisen ihmisen läpikäymiin tilanteisiin ja tunteisiin ikään kuin ne olisivat voineet tapahtua hänelle itselleen. (Granfelt, R. 2008, 32.)

Perheiden arvioinnin perusteella vankiperheiden vertaisryhmät mahdollistivat elämäkokemusten ja tapahtumien jakamisen muurin molemmin puolin. Viikoittaisia tapaamisia odotettiin ja toiminnan alku- ja loppuleirit koettiin juhlahetkiksi elämän arjessa. Vertaisryhmä-

työskentely oli arvioinnin mukaan yksi mahdollisuus vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia samanlaisia asioita kohdanneitten ihmisten kanssa. Ryhmiin osallistuneet kertoivat kokemusten, tunteiden ja ajatusten jakamisen toisten kanssa luovan toivoa, saavan aikaan voimaantumista ja kasvua sekä antavan uusia näköaloja kohden tulevaisuutta.

Järvisen ja Taajamon (2006) mukaan vertaisryhmässä on mahdollista saada eväitä ja aineksia oman identiteetin rakentamiseen. Identiteetillä tarkoitetaan käsitystä ja kuvaa siitä, kuka ja millainen minä olen. Identiteetin etsintä korostuu, kun elämässä tapahtuu nopeita muutoksia. Silloin aikaisemmat ajattelutavat ja kontrollikeinot eivät välttämättä enää toimi ja keskustelemalla ryhmässä voi löytää erilaisiin ongelmiin keinoja ja ratkaisuja. Ryhmäläiset antavat ja saavat toisiltaan myös käytännön apua ja tukea. Kun yksilöllä on tilaa ja vaihtoehtoja tarjolla, muutoksen ja oppimisen todennäköisyys kasvaa. (Järvinen, R, Taajamo, T. 2006, 12.)

Arvioinnin perusteella voidaan todeta, että vankiperheelle suunnattu vertaisryhmätoiminta tarjosi mahdollisuuden huomioida yksilöllisesti kaikkien perheenjäsenten kokemukset ja käydä lävitse mm. vankeuden vaikutuksia itse kunkin perheenjäsenen kohdalla. Ryhmän tuki helpotti jaksamista, antoi ajankohtaista tietoa, virkisti, vahvisti sosiaalisia verkostoja ja loi tilaa uusille ystävyssuhteille. Myös luottamus omaan selviytymiseen sekä usko tulevaisuuteen kasvoi. Lisäksi vertaisryhmä tarjosi mahdollisuuden vanhemmuuden vahvistumiselle, perheen yhtenäisyyden kokemiselle ja piristi parhaimmillaan myös parisuhdetta. Koko perheelle suunnatussa vertaisryhmätoiminnassa samojen teemojen käsittely lasten sekä aikuisten ryhmissä avasi vanhemmille myös lasten kokemuksia vanhemman vankeudesta. Myös lapsille tarjoutui mahdollisuus vertaistuen kokemiseen siitä, että he eivät ole ainoita, joiden isä on vankilassa.

Savolaisen ja Varjorannan pro gradu -työssä (2004) todetaan, että onnistuneimmillaan lapset voivat auttaa toisiaan puhumaan ryhmissä tunteista tai muista vaikeista asioista, joita perheen tilanne on tuonut esiin ja samalla he itse voivat saada tukea ja ymmärrystä toisten kokemuksista. (Savolainen, M, Varjoranta, T. 2004, 40-41)

Perheiden kokemusten mukaan vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan kokonaisuudessa alku- ja loppuleireillä oli tärkeä merkitys perheen yhtenäisyyden kokemiselle ja ”ryhmytykselle” perheenä. Joillakin perheillä saattoi olla useidenkin vuosien tauko siitä, kun he oli-

vat viettäneet aikaa perheenä yhdessä. Leireillä tarjoutui mahdollisuus olla ja toimia yhdessä perheenä turvallisessa ympäristössä, jossa on riittävästi ohjaajia perheen tukena.

Perheiden ja työntekijätahon haastattelujen mukaan perheen ”ryhmytyminen” alkuleirillä tarjosi hyvää pohjaa ja motivaatiota työstää asioita alkavissa vertaisryhmissä. Loppuleirillä oli taas tärkeä merkitys prosessin päättämisessä ja perheen yhtenäisyyden vahvistajana. Tämän lisäksi se jäsensi perheenä vielä työstettäviä asioita ja toimi katseen suuntaajana kohden tulevaisuutta.

6.2 Vankiperhetyöhön liittyviä haasteita

Koko arvioinnin perustelleella voidaan todeta yleisesti, että sellaista tahoja, jossa koko perheen asioita voisi käsitellä, ei oikein ole. Vankilassa huomioidaan asiat enemmän vangin näkökulmasta ja vapaudessa vanki tahtoo työskentelyssä jäädä taustalle, vapaudessa olevan perheen noustessa työn keskiöön. Pohdintaa herätti mm. se, että tieto eri palveluista ei aina tavoita asiakkaita. Tärkeäksi koettiin myös palvelujen tuominen eri tavoin ”läheemmäksi” asiakkaita sekä palvelujen ketjuttaminen. Myös puuttuva lasten vertaisryhmätoiminta nähtiin tärkeänä kehittämishaasteena. Toimiva perhe tuotiin esille suurena voimavarana. Sen koettiin tuovan motivaatiota vankeusrangaistuksen suorittamiseen sekä vahvistavan vapauden koittaessa halua rikoksettomaan elämään.

Yhteistyötä muurin molemmin puolin

Matka kohden toimivampaa perheyhteyttä ja parempaa huomista edellyttää kuitenkin usein yhteistyön kehittämistä ja monenlaisia verkostoja. Vangin ollessa vankilassa ja perheen vapaudessa korostuu työskentelyssä verkostotyö ja sen tarjoamat mahdollisuudet, joita toisaalta ei tunnuta riittävässä määrin hyödynnettävän. Tässä taustalla saattavat osittain olla yleiset asenteet vankiperhetyötä kohtaan, jotka osaltaan hankaloittavat yhteydenottoa eri viranomaistahojen välillä. Lisäksi useilla ammattilaisilla on yleisiä toimintamalleja puuttua perheen tilanteeseen, mutta heiltä saattaa puuttua erityistietoutta vankiperheille ja heidän lapsilleen ominaisista ongelmista sekä työskentelystä heidän kanssaan.

Ulkopuolisen avun hakemista voivat estää häpeän ja syyllisyyden tunteet ja joskus myös todelliset kokemukset siitä, että ammattiauttajalle tilanne on liian vieras. Aina ei myöskään ole tietoa siitä, mistä apua voisi saada. Joskus viranomaisten verkosto on laaja niin vanki-

lassa kuin vapaudessakin ja puoliso voi tuntea olevansa kaaoksen keskellä. Hän ei välttämättä kykene hahmottamaan tukea, jota hän ja hänen perheensä ovat edellytettyjä saamaan. Myös tiedonkulku eri viranomaistahojen välillä saattaa olla katkennutta tai sitä ei juurikaan ole.

Asiakkaan jaksaminen

Ihmisen syyllistyessä rikokseen ja saadessa vankeustuomion, sillä on vaikutusta laajaan joukkoon ihmisiä hänen lähipiirissään. Vangin puoliso, lapset ja vanhemmat sekä muut sukulaiset ja ystävät joutuvat käsittelemään asian omasta näkökulmastaan.

Vangin ja myös perheen polku vapaudesta vankilaan ja jälleen vankilasta vapauteen kulkee monia eri vaiheita. Tarpeet vaihtelevat joskus suurestikin vankeuden eri vaiheissa alkaen pidätyksestä tutkintavankeuteen ja siitä vankeusvangiksi, siirtyen vähitellen vapautumista kohden. Läheisten jaksamisen kannalta olisi tärkeää, että perheellä olisi vapaudessa tukea tai mahdollisuus tukiperheeseen tilanteessa, jossa esimerkiksi sukulaiset asuvat kaukana ja muuta arjen tukiverkostoa ei ole. Myös vertaisryhmätoiminta nousee tärkeälle sijalle vapaudessa olevan puolison ja lasten kohdalla, unohtamatta vangin vanhempien tuen tarvetta. Pienten lasten vanhemmat olivat ajoittain erittäin väsyneitä ja kokivat olevansa tilanteessaan aika yksin. Vanhemmat nostivat esille myös huolen perheen ehjänä pysymisestä pitkien vankeustuomioiden aikana.

6.3 Johtopäätökset

Keskeisimpänä teemana vertaisryhmien arvioinnissa perheet korostivat *vertaisryhmien merkitystä oman ja perheenä jaksamisen kannalta*. Myös muut haastatellut tahot näkivät vertaistyön tärkeänä, mutta osin liian vähäisenä osa-alueena vankiperhetyössä. Arvioinnin kannalta yllättävä, mutta positiivinen tieto oli kaikkien haastateltujen tasojen myönteinen näkemys koko perheelle suunnatun vertaisryhmätoiminnan hyödyllisyydestä.

Perhetyöhön liittyvien palvelujen lisääminen vankien ja heidän perheidensä kanssa tehtävässä työssä välittyi kaikkien tasojen haastatteluissa. Lisäksi eri tahojen haastatteluissa oli esillä mm. vankiperhetyön kokonaisvaltainen kehittäminen ja koordinointi, moniammatillinen muurin molemmiin puolin toteutuva verkostoyhteistyö, vankiperhetyöhön liittyvän tiedon lisääminen koulutuksen kautta sekä uusien kohdennettujen palvelujen kehittäminen ja niistä tiedottaminen.

Vankiperheiltä saadun tiedon kuljettaminen toi esille myös monia muita tärkeitä näkökulmia, joita on mahdollista hyödyntää vankiperhetyötä kehitettäessä. Näitä olivat mm. *vankiperheiden erilaisuus, vankeudessa olevien vanhempien motivaatio osallistua enemmän lapsensa kasvatukseen, vankien tarve keskustella perheeseen liittyvistä asioista ja halu vaikuttaa vankiperhetyön kehittymiseen vankeusaikana*. Esille nousi myös *perheiden uupuminen vapaudessa ja siellä perheelle tarvittavan tuen tarve*.

Ryhmätoiminta tarjosi mahdollisuuden keskinäiseen kokemusten ja ajatusten vaihtoon mm. siitä kuinka perhe on vankeusajan kokenut sekä mahdollisti käytännön vinkkien vaihtamisen rohkaisten toimimaan käytännön asioissa. Ryhmän tuoma tuki henkisessä jaksamisessa muurin molemmin puolin, koettiin merkitykselliseksi kaikkien tahojen haastatteluissa.

Lasten haastatteluita BIKVA- arvioinnissa ei saatu toteutumaan, mutta vanhempien ja eri työntekijätahojen haastatteluissa *lapset nousivat esille marginaalin marginaalissa olevana ryhmänä joiden hyvinvoinnin edistämiseksi vanhemman vankeusaikana on vielä paljon työtä tehtävänä*. Viikoittaiset ryhmät olivat lapsille kohokohtia ja lasten puheen vankeuteen liittyvistä asioista saattoi nähdä lisääntyneen vanhempien ja työntekijätahon haastattelujen perusteella. Vertaisryhmät ja leirit toimivat suurena tukena suhteiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä vanhempien ja lasten välillä ja ryhmistä sai tukea omaan vanhemmuuteensa.

Tieto lapsen ja perheen hyvinvoinnista vapaudessa huojensi haastattelujen perusteella vanhemman omaa mieltä ja helpotti vankeusrangaistuksen suorittamista. Myös vapaudessa olevien vanhempien olo helpottui ryhmätoiminnan tuoman tuen myötä perheiden ja työntekijätahon haastattelujen perustella. Myös vangin luottamuksen ja avoimuuden suhteessa lapsiin sekä työntekijöihin saattoi nähdä haastattelujen perusteella lisääntyneen. Näiden lisäksi vankeuden käsitteleminen lapsen kokemusmaailmasta käsin vaikutti haastattelujen mukaan positiivisesti kokemukseen omasta vanhemmuudesta sekä vapaudessa että vankilassa.

Naiset olivat haastattelujen perusteella tyytyväisiä siitä, että miehillä oli toiminnan myötä paikka, jossa perheasioita saattoi pohtia ääneen. Lisäksi naiset korostivat oman ajan saamisen tärkeyttä vapaudessa jaksamisen kannalta sekä nostivat esille lasten oman ryhmätoiminnan suuren merkityksen.

Päättäjätahon haastatteluissa esille nousi selkeästi se, että pohtimisen ja suunnittelun lisäksi asioihin tulee saada vauhtia ja miettiä millä tavalla voimia yhdistetään lastensuojelun, seuraamusjärjestelmän, vankeinhoidon, kriminaalihuollon ja muun kolmannen sektorin välillä. Erityistä huolta herätti vankiperheen lapsen asema ja hänen äänensä kuulluksi tuleminen byrokratian viidakoissa sekä taustalla olevat yleiset asenteet vankia ja hänen perhettäänkin kohtaan.

6.4 Kehittämisehdotukset

”Perhe muurin toisella puolella” työryhmän mietinnön mukaan perhetyö tulee selkeästi määritellä sitä hoitavien virkamiesten toimenkuvassa ja toiminnan tarvetta kartoittaessa tulee ottaa heidän asiantuntemuksensa työn pohjaksi. Perhetyötä varten on tarkoituksenmukaista nimetä jo vuonna 2004 yhteyshenkilö jokaiseen vankilaan, koska toiminnan kehittäminen edellyttää vastuuvirkamiestä. Perhetyön tehostamista varten pidemmällä aikavälillä tarvitaan jokaiseen aluevankilaan perhetyöhön keskittyvän työntekijän virka. Perhetyöntekijöiden virkojen perustaminen nähtiin tarkoituksenmukaiseksi toteuttaa vaiheittain mm. siten, että vuonna 2004 perustetaan 1 virka virkamuutoksella ja vuonna 2005 kaksi virkaa muillekin vankeinhoitoalueille. Tavoitteena oli mietinnön mukaan lisätä virkoja niin, että uudessa organisaatiossa niitä olisi kuusi eli jokaiselle vankeinhoitoalueelle. Toiseksi vaihtoehdoksi perhetyöntekijöiden viroille, työryhmä esitti mietinnössään varattavaksi riittävästi määrärahoja ostopalveluita varten. (Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003, 90)

Edellä mainitut tavoitteet odottavat pääosin toteutumistaan vielä vuonna 2009. Perhetyöhön on perustettu yksi virka, jota hoidetaan Vilppulan vankilassa. Myöskään riittäviä määrärahoja perhetyön ostopalveluille ei ole löytynyt.

Perhetyötä on toki mietinnön julkaisun jälkeen kehitetty mm. Vilppulan vankilassa perhetyön erityisohjaajan koordinoimana, Hämeenlinnan vankilan äiti-lapsi osastolla ja Vanajan vankilassa Ensi- ja turvakotien liiton projektin myötä sekä Kriminaalihuollon tukisäätien hallinnoimissa perhetyön hankkeissa. Tämä ei kuitenkaan riitä paikkaamaan sitä suurta vajetta, jonka perhetyöntekijöiden virkojen puuttuminen vankeinhoidossa aiheuttaa. Aluevankila-alueilla perhetyötä ei käytännössä koordinoi kukaan lukuun ottamatta Länsi-Suomen aluetta, jonne perhetyön erityisohjaajan virka on sijoitettu. *Perhetyön koordinaattoreiden puuttumisen myötä perhetyön kehittäminen ei ole suunnitelmallista siinä mittakaavassa, mitä riittävä koordinointi sen mahdollistaisi. Rikosseuraamusviraston ohjelmatarjonnassa ei*

edelleenkään ole perhetyön ohjelmia tai jatkuvaa perhetyön koulutuksen tarjontaa. Tilanteeseen tarvitaan muutosta ja jokaiselle aluevankila-alueelle perhetyön koordinaattorin virka. Vaihtoehtoisesti tulee lisätä riittävästi määrärahoja perhetyön laaja-alaisiin ostopalveluihin ja näin mahdollistaa aiempaa paremmin vankilan ulkopuolelta tuleva perhetyön panos. Näiden lisäksi tarvitaan pikaisesti monipuolista akateemista tutkimusta lapsista, jotka elävät vankeuden varjossa.

Ehjä perhe -hankkeessa pilotoitu vankiperheiden ehkäisevä ja kuntouttava vertaisryhmätoiminnan malli on todettu BIKVA-arvioinnin mukaan yhdeksi hyvin soveltuvaksi malliksi vankiloiden perhetyöhön. Mallissa huomioidaan niin vankilassa oleva vanki kuin myös vapaudessa oleva perhe. BIKVA-arvioinnin asiantuntijatason haastattelujen perusteella mallin voi todeta soveltuvan niin suljettuun kuin myös avovankilaan sekä käytettäväksi myös koevapauden aikana. Mallin käyttäminen perhetyön välineenä edellyttää yhteistyötä vankilan ja vapaudessa työtä tekevien tahojen välillä. Tämä taas edistää moniammatillisten verkostojen syntymistä, jotka ovat ehdottoman tärkeitä vankiperhetyön kehittämisessä. Vankeinhoiton ja kuntien välisen yhteistyön lisäksi yhteistyötä on myös aiempaa enemmän viritettävä Vankien Omaiset VAO ry:n, KRIS-järjestöjen ja Kirkon kriminaali- ja diakoniatyön suuntaan, unohtamatta muita kolmannen sektorin toimijoita.

6.5 Lopuksi

Viime aikoina on yleisesti kiinnitetty huomiota lapsiperheiden ongelmien lisääntymiseen. Ennaltaehkäisevä työ lasten ja heidän perheidensä tukemisessa mahdollisen varhaisessa vaiheessa vähentää tutkitusti ongelmien kasaantumista ja syrjäytymisen riskiä. Perheiden tukemisessa on alettu korostaa moniammatillisia menetelmiä sekä perheiden elämäntilanteiden monipuolista ymmärtämistä ja varhaista tukemista.

BIKVA-arvioinnin kokemusten perusteella voidaan todeta, että koko perheelle suunnattu vertaisryhmätoiminta on perheiden ja eri työntekijätahojen kokemuksen mukaan toimiva mahdollisuus tukea koko perhettä vankeustuomion eri vaiheissa. Arvioinnissa saatiin vankiperheiden ääni kuuluviin. Tehdyn arvioinnin mukaan voidaan todeta, että vankiperhetyön kehittämisessä on vielä hyvin paljon tehtävää. Arvioinnin kautta tuotettua tietoa ja vuorovaikutusta on mahdollista jatkossa hyödyntää vankiperheille suunnattujen perhepalvelujen kehittämisessä ja suunnittelussa.

Kiitämme lämpimästi vankiperheitä, jotka osallistuivat vertaisryhmätoimintaan, kertoivat kokemuksistaan ja toiveistaan sekä nostivat esille vankiperhetyön kehittämishaasteita. Ilman teidän kertomaanne raporttia ei olisi syntynyt.

LÄHTEET

Granfelt, R. (2008) Osalliseksi omaan elämään – Work out – ohjelma nuoren vangin tukena. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2008, Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Hirsikoski, R, Hänninen, K, Högnabba, S, Paananen, I, Romo, H, Thomasen, T. 2007. Asiakkaat oppimisen käynnistäjinä. Raportti BIKVA – arviointimenetelmän oppimisen kehittä. Stakes, Helsinki.

Hyvät käytännöt menetelmä käsikirja. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Helsinki.

Julkunen, I. 2003. Asiakkaiden osallisuus ja itsearviointi. Artikkelit lehdessä Finsoc News 1/2003.

Järvinen, R, Taajamo, T. 2006. Vertaisryhmän ohjaajan käsikirja. Mannerheimin lastensuojeluliitto, Helsinki.

Krogstrub, H. K. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi. BIKVA-malli.

Perhe muurin toisella puolella (2003). Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Kustannusyhtiö Tammi, Helsinki.

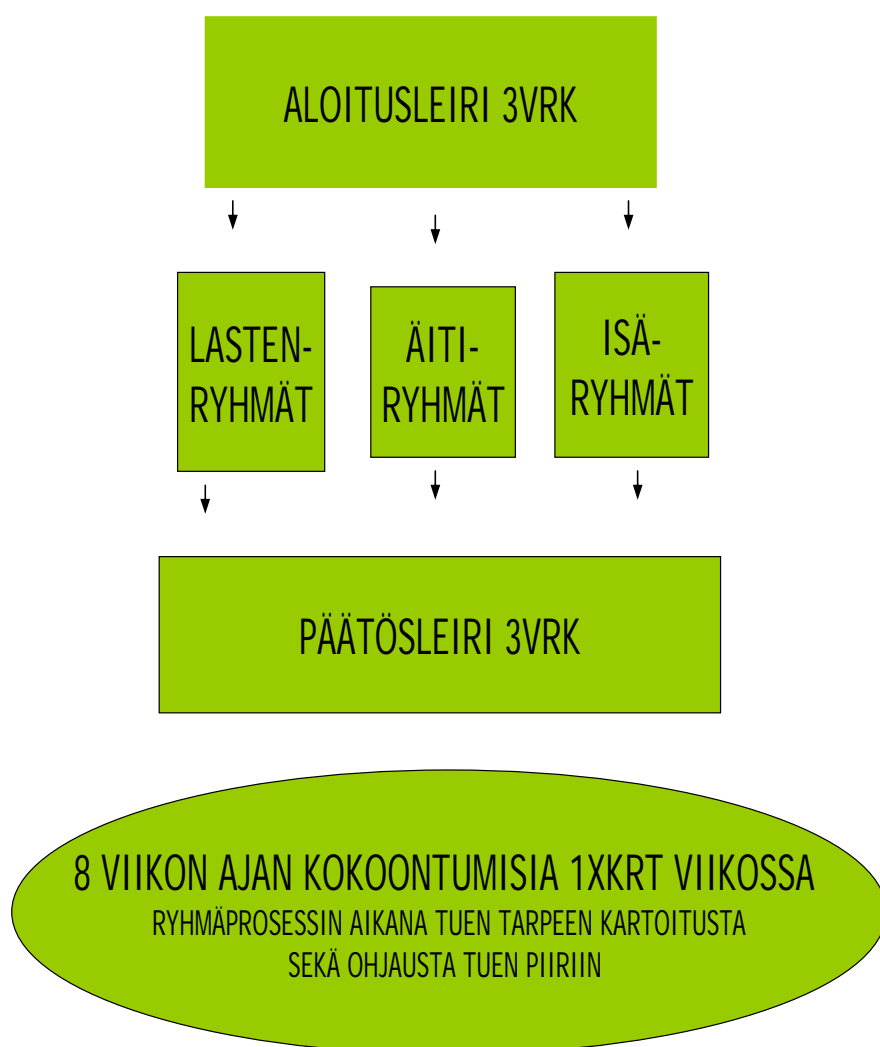
Savolainen, M, Varjoranta, T. 2004. Lapsen tukeminen alkoholiongelmaisessa perheessä. Vertaisryhmätoiminta lasten ja ohjaajien näkökulmasta. Pro gradu- tutkielma. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Kuopion Yliopisto.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/> viitattu 17.3.2009

LIITE 1 VERTAISRYHMÄTOIMINTAMALLI

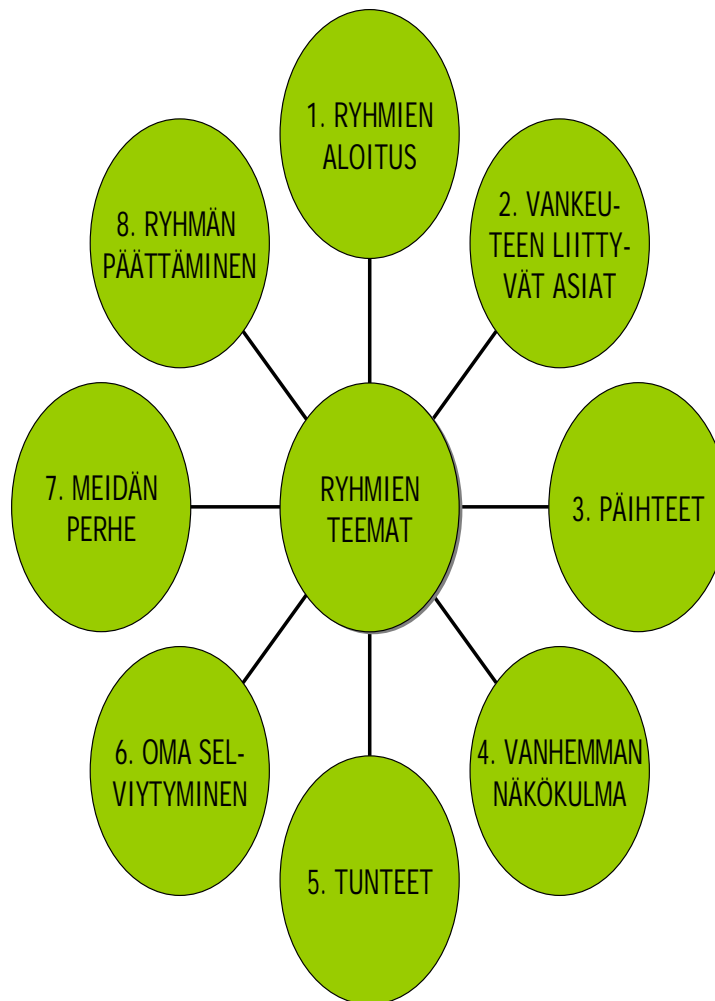

Kriminaalihuollon tukisäätiö

VANKIPERHEIDEN
VERTAISRYHMÄTOIMINTAMALLI

VERTAISRYHMIEN TEEMAT:

KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖN JULKAISUJA

Liisa Uusitalo (toim.)
Vankilat, päihteet ja haittojen vähentäminen,
tilannekatsaus
(Monisteita 1/2005)
ISBN 952-99621-0-X (sid.)
ISBN 952-99621-1-8 (pdf)

Kyösti Suonoja
Kriminaaliasiamiesprojektin loppuraportti ja arviointi
(Raportteja 1/2006)
ISBN 952-99621-2-6 (nid.)
ISBN 952-99621-3-4 (pdf)

Jarno Ruotsalainen
Kuntouttava vankityö, selvitys työhönkuntouttamisen
roolista vankeinhoidossa
(Raportteja 2/2006)
ISBN 952-99621-4-2 (nid.)
ISBN 952-99621-5-0 (pdf)

Jarno Ruotsalainen
KuVa-kansio: Projekti 2004-2006 ja toimintamalli
(Raportteja 3/2006: Asiakirjakooste)

Tarja Sassi, Petra Huhtimo
"Kun perhe lusii"
Opas vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden ja
heidän perheidensä kanssa toimiville
(Oppaita ja esitteitä 1/2006)
ISBN 952-99621-6-9 (sid.)
ISBN 952-99621-7-7 (pdf)

Tuija Tervo
Kriminaalihuollon kentässä toimivien yhteisöjen
viestintä
(Monisteita 1/2007)

Riitta Granfelt
Tuettua polkua vapauteen
Selvitys Kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalveluista
ammattillisen tuen näkökulmasta
(Raportteja 1/2007)
ISBN 978-952-99621-8-1 (nid.)
ISBN 978-952-99621-9-8 (pdf)

Anne-Maarit Antikainen
Sosiaalityön kehittäminen suljetussa
vankilassa: kokemuksia Sukeva-projektista
(Raportteja 1/2008)
ISBN 978-952-67170-0-5 (nid.)
ISBN 978-952-67170-1-2 (pdf)

Maija Siltanen
ADHD:n kuntoutuksesta
rikosseuraamusallalla
(Raportteja 1/2009)
ISBN 978-952-67170-2-9 (nid.)
ISBN 978-952-67170-3-6 (PDF)

Kaikki julkaisut ovat myös pdf-tiedostoina
Kritsin internet-sivuilla www.krits.fi

ISBN 978-952-67170-4-3 (nid.)
ISBN 978-952-67170-5-0 (PDF)

KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖ
Kinaporinkatu 2 E 39
puhelin (09) 7743 610
faksi (09) 7743 6120
www.krits.fi